

I.

TIJGERBERG, KOEBERG, BLAAUWBERG EN KUILSRIVIER.

Toen ruim honderd jaar geleden pogingen tot de afstichting van een afzonderlike gemeente aan de Tijgerberg in het werk werden gesteld, telde de Ned. Ger. Kerk slechts 14 gemeenten. De eerste Synode van de Kerk was pas (1824) gehouden en op die Synode was besloten "dat de Kerkeorde door den Heer Commissaris-Generaal Mr. J. A. de Mist, in het jaar 1804 ontworpen, beschouwd zal moeten worden als de grondwet der Hervormde Kerk in deze Volksplanting." Volgens deze Kerkeorde was de macht van de Kerk ondergeschikt aan die van de Staat. De Regering verschaftte, benoemde en bezoldigde de predikanten en beschikte over hunne diensten, zodat zij feitelijk civiele ambtenaren waren. De kiezing van Kerkeeraadsleden was onderhevig aan de goed- of afkeuring van de goeverneur. En op de Algemene Kerkvergaderingen was de Regering vertegenwoordigd door twee Kommissarissen-politiek door de goeverneur benoemd. Die Kommissarissen brachten advies uit voordat men tot het nemen van een besluit kon overgaan, terwijl zij ook het recht hadden om genomen besluiten op te schorten totdat het gevoel van de goeverneur daaromtrent ingewonnen was. Op de gewone Kerkeeraadsvergaderingen was de Regering eveneens vertegenwoordigd door een Kommissaris-politiek, die in de regel de landdrost van het distrikt was. Bovendien lag het oppertoezicht over kerkelijke eigendommen en de administratie daarover aan de goeverneur, zonder wiens verlof geen eigendommen mochten verkregen of verkocht worden, terwijl alle jaarrekeningen hem ter approbatie moesten worden voorgelegd. Het behoeft nauweliks gezegd dat de Kerk onder zulke omstandigheden van slaafse onderworpenheid aan de Regering, grotendeels belemmerd werd in de vervulling van zijn hoge en heilige roeping.

Doch om tot de afstichting van de gemeente aan de Tijgerberg terug te komen — die afstichting had zijn ontstaan te danken aan zeker verzoekschrift van 'n aantal "Bezitters van plaatsen aan en nabij de Tijgerbergen." En toen de goeverneur in 1824 het verzoek toestond, werd bepaald dat zekere boereplaatsen gelegen in de Koeberg, aan de Blaauw- en Tijgerbergen en aan de Kuilen, tot de nieuwe gemeente zouden komen te behoren. Al deze vier plaatsnamen verdienen dus vermelding in de behandeling van de geschiedenis van de gemeente. Ze zijn dan ook histories, aangezien ze van de vroegste tijden in de oorkonden vermeld staan.

Op een oude kaart in 1657 uitgegeven, wordt de Tijgerberg als "t gevleekte luperts gebergte" aangewezen en in een andere kaart van hetzelfde jaar als "lupaerts berghen." Van Riebeeck zegt in zijn Dagverhaal dat de Luipaardsberg omtrent drie en 'n half uur van het Fort gelegen

was. In 1661 vermeldt het Dagverhaal de tegenwoordige naam Tijgerberg. Handelende over de oorsprong van deze plaatsnamen, zegt Ds. F. Valentijn in zijn "Beschrijvinge van de Kaap de Goede Hoop" (1726): "Zij worden de Tijgerbergen genaamt, niet omdat diergelijk wild gedierte zich daar onthoud, maar na zekere donkere of bruine vlekken, die dezelve van alle andere bergen onderscheiden, en die 'er door den mist der herten op gemaakt worden, die dat land ook vet maaken." En P. Kolbe zegt in zijn "Nauwkeurige en Uitvoerige Beschrijving" (1719): "Deze zelve vlekken hebben hen den naam van Tijgerbergen toegebracht, omdat het groen daarvan veel donkerder is dan al het ander groen van deze bergen waardoor zij bijna gevlaakt zijn als een tijger."

Voortgaande schrijft Valentijn: "Hiertegen aan stoot de Koeberg, die zich na 't O. ten N. uitstrekt. Hier hebben zich de Coloniërs naderhand mede uitgebreid, doch bevonden dit land zoo goed niet als de Tijgerbergen, behalven dat men hier wegens gebrek van water, zooveel borgers of boeren niet heeft konnen plaatzen. Om deeze reden begaven zich veelen derzelve na den Blaauwenberg die na 't N.O. ten O. legt, en zoo genaamt word omdat hij zich vooral wanneer men eerst uit zee komt, en na 't land toeziet, zeer blaauw opdoet."

De plaatsnaam Kuilsrivier is eveneens zeer oud. Oorspronkelijk sprak men echter van "De Kuylen" — waarschijnlijk naar de holten door het rivierwater daar gevormd. Zo lezen wij dat de O.I. Kompanjie daar reeds in 1683 een veepest oprichtte, waarheen koeien en oien gedreven werden, naarmate die door ruilhandel verkregen konden worden, en daarbij werd een korporaal met enige soldaten op wacht gezet om het vee te bewaken. Het land krioelde destijds van leeuwen, luipaards (tijgers), wolven en wildehonden, terwijl in de nabijheid roofzuchtige Hottentotten en Boesmans woonden, zodat het een gevaarlijke zaak was de veepest onbeschermd te laten.

Tengevolge nu van de eerste uitbreiding van de Kolonie in de richting van de gemelde Koe-, Blaauw- en Tijgerbergen en de Kuilsrivier, zijn daar enige boereplaatsen die zeer oud zijn. De beperkte ruimte laat slechts de vermelding van 'n paar toe. En onder die zal Vissershok wel de oudste zijn. In 1683 heeft de Oostindiese Kompanjie dezelve geokkupeerd voor graan- en veeboerderij doeleinden, en om de aantel van pluimvee voor de tafel en de huishouding van de goeverneur. Gedurende de oorlog tussen Engeland en Holland in 1781, werden verscheidene Engelsers op hun reis van Engeland naar Indië van hun schepen afgenomen en als krijgsgevangenen te Vissershok geïnterneerd. In 1791 heeft deze plaats aan Hendrik Oostwald Loubser behoord. Tans is hij het eigendom van de Van Niekerk familie. Bommelshok en Welbeloond, niet ver van Vissershok, behoorden eens op een tijd tot de vele veeposten van de Kompanjie. In 1702 is de plaats Maastricht geschonken aan H. Seegers, en in 1732 was Johannes Cruywagen er de eigenaar van. De Kommissaris-Generaal J. A. de Mist heeft er enige tijd verblijf gehouden. Elsjes Kraal, nabij Belville, wordt voor de eerste maal in 1699 genoemd, en in 1720 kocht Hendrik Oostwald Eksteen hem van Pieter van der Westhuizen. Dezelve Eksteen ontving in 1714 de plaats Eversdal nabij Durbanville, tans 't eigendom van de Schabert familie, en in 1732 kreeg Adriaan Louw de plaats Goede Ontmoeting, tans behorende aan de Van Niekerks.

Oortmans Post heet zo naar Nicolaas Oortmans, advocaat en Burgerraadslid van de Kaap, die de plaats in 1704 kreeg. Later (in 1780) kwam hij in het bezit van Jurgen Wolfgang Spengler. Tans woont de Loubscher familie daar. In 1777 bezat A. B. van Niekerk de plaats Vrijmansfontein. Matthijs Zondag gaf zijn naam in 1743 aan Zondagsfontein, die hij in 1760 aan Hendrik Cornelis van Niekerk verkocht. Petrus Johannes de Wit, 'n welgestelde burger van de Kaapstad, was de eerste bezitter van de plaats Keer de Koe.

Schrijvende van de boereplaatsen in de omtrek, zegt Kolbe in zijn "Beschrijving": "Op en tusschen deze Tijgerbergen leggen naar mijn best onthoud twee en twintig Plaatzten of Hofsteden, welke eerder den naam van aanzienlijke Heerlijkheden of Ridder-goederen als boerewoningen verdienden, hoewel niet zoo zeer ten opzicht van de huizen, die daar staan als zijnde voor het grootste gedeelte tamelijk slecht, maar in aanzien van derzelve veruitgestrektheid en weergaloze nuttigheid, aangezien ik in Duitschland weinig adellijke goederen ken, daar men van een Riddergoed zoo veel voordeel trekken kan, als alhier ieder Boer in 't bijzonder van zijn landgoed geniet."

Valentijn zegt: "De boeren zijn hier rijk en bezitten veel klein en groot vee, en het was een arme boer die hier maar 600 schapen en 100 ossen in het eerst bezat." Geen wonder dat hun nakomelingen 100 jaar later zich beijverden een eigene kerkgemeente in hun midden te hebben.

II.

VERZOEKSCHRIFT OM 'N KERK TE PAMPOENKRAAL.

De oude naam van Durbanville was Pampoenkraal. Daar was van oudsher 'n publieke uitspanning, gelegen aan de hoofdweg naar de binnenlanden. Het was een vergaderplaats waar de boeren, die in de omtrek woonden, elkander dikwels ontmoetten, en waar met vreemdelingen kennis gemaakt en met handelaars bezigheidsrelaties aangeknoopt werden. En omdat dezelve zo mooi centraal gelegen was, kwamen de mensen van de buurt in 1824 op de gedachte dat het wenselijk, ja noodzakelijk geworden was, dat daar een kerk moest gebouwd worden, die later het middenpunt van een afzonderlike gemeente kon worden. Tot op die tijd genoten zij hun kerkelijke voorrechten in de Kaapstad, te Stellenbosch of in 't Zwartland. Doch die verre afstanden maakten geregeld huisbezoek door de predikanten en geregeld kerkbezoek door de lidmaten zeer moeilijk. Geen wonder dus dat zij pogingen in het werk stelden om een kerk aan de uitspanning te Pampoenkraal gebouwd te krijgen. Het was nog, zoals wij reeds zagen, in de tijd toen de Kerk onder de overheersing van de Staat stond. Geen kerk mocht gebouwd worden zonder toestemming van de gouverneur. Gevolgelijk richtte een elftal van de voornaamste ingezetenen in de Tijgerbergen het volgende verzoekschrift, dat tans in het kantoor van de landmeter-generaal berust, aan de gouverneur, Lord Charles Somerset :—

Tygerberg,
den 23 September 1824.

My Lord!

Wij Ondergeteekendens, Bezitters van Plaatzten aan en naby de Tygerbergen gelegen, nemen eerbiedig de vryheid, Uwe Excellentie voortestellen, hoe wy door de groote afstand der Kerken, zoo van die der Stad, als die van Stellenbosch en Zwartland bykans geheel en al van het bywonen der openbare Godsdienst zyn verstoken; de jeugd van Godsdienstig onderwys ontbloot; en onze lyfeigenen en andere dienstbaren in hetzelfde lot moeten deelen.

Dat veele onzer reeds lang bedacht geweest zynde, om uit eigene Middelen en ondersteund door onze mede Christenen en medeburgers een huis ter Godsdienstvereering opterigten, het de ondergeteekendens dan ook heeft mogen gelukken ten dien einde eene fonds by intekening byeen te brengen, waaruit wy de blyde vooruitzicht voeden, de onkosten tot den opbouw van zoodanig Gods Huis vereischt, grootendeels te zullen kunnen bestryden.

Het zy de Ondergeteekendens dan geoorloofd, met dit hun voorneemen eerbiedig ter kennisse van Uw Lordschap te brengen, tevens de Vryheid te mogen neemen, Uwe Excellentie te verzoeken goedgunstiglyk te willen toestaan, dat door hun in de nabyheid van de Uitspan plaats, de Pampoenekraal, *vooreerst* eene Kerk worde gebouwd en *na* dat hunne fondsen zulks zullen toelaten, *nader* de verdere voor de Kerkelyke Dienaren vereischte woningen en andere Gebouwen worde opgericht.

De Ondergeteekendens niet alleen overtuigd van het belang hetwelk Uw Lordschap in de burgerlyke welvaart der Ingezetenen steld, maar ook Getuigen geweest zynde van 'tgeen reeds onder Uwe Excellenties regeering ter meerdere uitbreiding van den Christenlyken godsdienst, ter onderwyzing en beschaving der jeugd, en dat onzer lyfeigenen is gedaan en ondernomen geworden, houden zig dan ook overtuigd dat door Uwe Excellentie aan hun ook ter volbrenging hunner voornemens, die ondersteuning zal worden gegeven, welke alle andere onderneemingen van gelyke nuttige aart, van Uwe Lordschap gunstig heeft ontvangen.

Op grond hiervan is het dat de Ondegreteekendens eerbiedig de vryheid nemen Uwe Excellentie te verzoeken, om hun voor en ten behoeve van de gemeente, die tot de gemelde optebouwene Kerk zal behoren, in eigendom af te staan 3 á 4 Morgen Lands aan gem. Pampoenekraal gelegen, en dat het Uwe Excellentie verder behagen moge, zoodanige verdere gunstige besluiten te neemen, als waardoor de Ondergeteekendens in staat mogen worden gesteld om onder Gods zegen de gem. Kerk spoedig te voltooyen.

De Ondergeteekendens hebben eindelyk de eer hunne belangens Uwe Excellentie op het sterkste aan te beveelen, en verblyven met verschuldigde hoogachting,

My Lord,

Uwe Excellentie's Onderdanigste Dienaaren,

G. A. WILLER, A. LOUW SR., A. J. MEYBURG, J. A. LOUW J.-ZN.,
P. LOUW, N. W. LOUBSCHER, W. A. VAN NIEKERK, B. J. DE
WIT, P.-ZN., H. J. UYS, FK. LIESCHING, J. J. UYS, V. Corned.

Dit verzoekschrift is door tussenkomst van de WelEd. Heer J. W. Stoll, landdrost van de Kaapstad en het Kaapse distrikt, voor de goeverneur gelegd. Gemelde landdrost was reeds voorlopig geraadpleegd, en had zijn ondersteuning toegezegd. Het verzoek werd geredelijk toegestaan, en een stuk gronds, groot 3 morgen en 20 roeden, voor het gevraagde doel afgestaan. Die petitionarissen hebben dadelik een brief van dankbetuiging aan de goeverneur gericht, waarin zij o.a. zeiden zich te haasten "Uw Lordschap voor deze nieuwe blijk van toegenegenheid in het bijzonder, en voor Uw Lordshaps vaderlijke zorg en oprechte belangstelling in den welvaart der Ingezetenen over het algemeen de zuiverste dankbaarheid te betuigen, God biddende dat Hij Uw Lordschaps verdere pogingen ter bevordering van den bloei en welvaart dezer onzer geboorteland met Zijne uiterste zegeningen moge bekronen en Uw Lordschap en Zijn doorlugtige huis onder alle omstandigheden moge behoeden, beschermen en zegenen."

Deze manier van uitbundig dankbetoon en overdreven loftoetzwaaijerij was de mode van die tijden. En daarin school ook een vrij grote mate van witvoetokerij met het oog op verdere ondersteuning uit de schatkist van de Regering. En daarom verwondert het ons niet dat aan het slot van de bedankbrief deze zinsnede voorkomt: "Op Uw Lordschaps algemeen bekende goedheid rakende, veroorloven wy ons dan ook de vryheid, de belangens dezer nieuw te bouwen kerk Uw Lordschap aan te bevelen en houden ons volmaakt overtuigd dat ook in deze Uw Lordschap opnieuw toonen zal, welk belang door Uw Lordschap in de uitbreiding van het Christendom en beschaving der onverligten word gesteld en hoe alles waardoor Godsdiensdienst en deugd bevorderd kan worden, door Uw Lordschap aangemoedigd en ondersteund word." (Kaapse Regerings-archief, No. 207, C.O. 387.)

III.

DE HOEKSTEENLEGGING EN KERKINWIJDING.

Op de 1ste April 1825 werd de hoeksteen van het kerkgebouw te Pampoenkraal gelegd. In de geest zien wij een grote schare op de plaats vergaderd. Daaronder waren zeker de Louws, Loubschers, Van der Spuys, Uysen, Van der Westhuizen, Myburghs. Een hunner heeft bij die gelegenheid het woord gevoerd. Wie het was kan niet met zekerheid gezegd worden. Heel waarschijnlijk was het de heer G. A. Willer, eerste ondertekenaar van het verzoekschrift. Doch de toespraak is voor ons bewaard gebleven. Die was als volgt:—

"Waarde Vrienden! Niet dan met een dankbaar hart tot God is het, dat ik dezen steen legge. Veelmalen verlangden onze voorouders naar zulk een tijdstip, doch zij mochten het niet beleven. Wij, wij echter mogen den tijd zien geboren worden, dat ook hier in ons midden eene kerk worde gebouwd. Laten wij dan ook niet ophouden vurig te bidden dat de ware leer van Jezus onzen Verlosser onder ons

moge bloeien en Zijne gemeente hier worde gesticht. Wij kunnen niet nalaten bij deze gelegenheid onzen dank aan Zijne Excellentie den Gouverneur te betuigen, voor de vergunning ons verleend; — vooral kunnen wij onzen waardigen Landgenoot en geliefden Landdorst, den WelEd. heer J. W. Stoll, niet vergeten, en met dankbaarheid maken wij gewag van de hulp en de bijstand welken hij ons in dezen heeft verleend. Wij danken de voorstanders, — wij danken allen die tot zoo een nuttig werk hebben willen, en nog zullen bijdragen. En nu voortaan heersche en huisveste onder ons de broederlijke liefde! Die God die ons tot hiertoe heeft geholpen, helpe ons verder! Hij beschikke ons een leeraar wandelende in Zijne vrees! Hij schenke ons hetgeen wij behoeven ter eer van Zijn grooten en heiligen Naam.” (*Z.A. Tijdschrift*, Deel II, 1825, No. 2, bl. 136.)

Men ging toen ijverig aan het werk, doch spoedde niet naar wens, wegens gebrek aan fondsen. Bij het goevernement werd om geldelijke hulp aangeklopt in een petitie, waarin gewezen werd op de waarde van “een heilige plaats van aanbidding voor de dienst van God in belang van de Familien, hunne Kinderen, Hottentotten en Slaven.” Eerst op Zondag, 6 Augustus 1826, kon de inwijding plaats vinden. Intussen was er door de Regering een kerkeraad aangesteld, en Ds. J. C. Berrangé, een van de predikanten in de Kaapstad, als konsulent aangewezen. De konsulent hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Matt. 21: 13: “Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden.” De rede werd later in druk uitgegeven. Hij beslaat 26 bladzijden, en het benieuwt ons hoe lang de dienst geduurd heeft. In een woord vooraf wordt gesproken van “de in veel zwakheid naar het ligchaam doch niet te min in betooning van hoogere kracht naar den geest, gelukkig en genoeglyk volbragte redevoering.” De zwakheid waarop gedoeld werd, was een pijnlik ongeval dat Ds. Berrangé aan't been was overkomen. De dienst begon met het zingen van Ps. 33: 1, 2, en een lang voorgebed. Daarop werd Gez. 90: 1 gezongen. De aanhef van de preek was letterlik als volgt:—

“Zeer waarde geloofs en kerkgenooten! Beneven verdere welbeminde medechristenen, thans alhier godsdienstig vergaderd tot de plegtstatige verrigting van dit gewyd morgen-uur onder ons. Veelgeliefde broeders en zusters in onzen Heer en Heiland!

En wel gyl. in de eerste plaats, die leden en aanhoorigen zyt van deze nieuwe gemeente!

Voorts, een iegelyk uwer, die gy, hetzy uit hoofde van ambts betrekking tot deze plaats; hetzy van geestelyken stande, of ook als kerkeraadts afgevaardigden van naburige gemeenten, alhier verschenen zyt, en deze gewyde handeling met uwe gewenschte tegenwoordigheid vereert!

Eindelyk, gy allen in het gemeen, die, ver van eenige onzuivere bedoeling, uit een opregt godsdienstig beginzel, met toegenegenheid des harten, U zelve by deze godgeheiligde verzameling gevoegd hebt!

Genade zy Ul. en Vrede van God, den Vader, en den Heere Jezus Christus, door den gezegenden invloed des H. Geestes!

Zoo is dan voor U, Gemeente van Jezus Christus aan deze plaats, het gewenschte tydstip daar, waarop uw onlangs voltooid Kerkgebouw, door de plegtstatige handeling van eene Godsdienstige inwyding, aan God en Zynen openbaren Eredienst, en wel aan dien der Hervormden in het byzonder, staat geheiligd te worden.

Een dag reeds vroeger door u begeerd, doch in den weg der Voorzienigheid, door tusschenkomende omstandigheid, gelyk u bekend is, verschoven tot op dit tegenwoordig, u daarom zeker niet minder aangenaam en aangelegen *Heden*. Immers zal toch het meer uitgerekt verlangen daarnaar, uwe groote ingenomenheid met de verschyning daarvan geenzins hebben verminderd, maar veeleer vermeerderd, en uwe vreugde over deeze plegtige gebeurtenis gewis in dit feestelik uur zoo ten top zyn gestegen, dat gy nu volvrolyk ten reye zult willen gaan, daarin bygestaan, door de u omringende, van elders toegevloede, aanzienlyke Christenschaar."

De rede werd in drie delen geleverd. I. Eerst was er een "Tekstverklaring," waarna gezongen werd Ps. 84: 1. Daarop kwam II, "Een Vertoog over het aloud bestaan van Kerken in de Christenheid, mitsgaders derzelver gebruikelyke Inwyding tot den Openbaren Godsdienst." Hierop zong de gemeente Gez. 91, geheel. Ten slotte volgde III, "Het Statelyk deel dezer Inwydings plegtigheid." Nog voor de rede geëindigd was, werd "ter verpozing Gez. 90: 2, 3 opgezongen." Toen sprak de prediker weer, liet de gehele rooste Psalm zingen en deed daarop

HET INWIJDINGSGEBED

dat in de gedrukte rede opgenomen is en wij hier om het belang van de gebeurtenis letterlik laten volgen:—

Wij buigen ons dan nu diep eerbiedig voor U neder, O! Allerehoogsten God en Heer! in deze Uwe woning, welke het U zoo hoogst Goedertieren heeft behaagd ook in onzer midden te vestigen. Heer! Wie zijn wij? en wat is ons Vader's Huis! dat Gij ons zoo ten goede gedachtig zijt geweest! O! Ja! Wij zijn veel te gering voor alle die weldadigheid en trouw, die Gij ons bewezen hebt! Niet ons! Niet ons! O! Heere! maar Uwen Naam zij d'eer, om Uwer goedertierenheid en waarheid wille! Dat nu de Hemel voor U juiche! dat op aarde U glorie worde toegebracht; dat het nu de blijde, de eenstemmige galm van onze monden, de zuivere en gezamenlijke uitdrukkingen van onze diep getroffen, en regtgevoelige, in Uwen lof, in Uwen dank, in eensmeltende harten, moge zijn en bestendig blijve, en gelyk thans, zoo ook altijd onder ons, die eenparige onderlinge opwekking gehoord worde: Looft den Heere want Hij is goed, alles te boven gaand goed; Zijne goedertierenheid duurt in der eeuwigheid! Ja! tot aan de Hemelen rijst Zijne goedheid, Zijne waarheid tot aan den wolkenboog, en van Zijne trouw mag Zijn geheiligd volk ten allen tijde zingen! O! God! wat legt Gij ons nu niet een heerlijk Loffied in den mond! welk eene blijdschap stort Gij ons niet in het hart! welk eene ruime en rijke stoffe des roems, des onuitputtelijken roems van Uwen grooten en nooit volprezen Naam schenkt Gij ons

thans niet! daar het ons mag gebeuren, nu voor de eerste maal, dit Uw Huis, godsdienstig te bezoeken, en als eene juichende, U dankende, U lofzingerende, U grootmakende en verheerlijkende schare te betreden! dat wij ook op dezen Kerk heuvel een Nieuw Zion zien geboren worden, uit het stof eene nieuwe aanbiddingsplaats, tot U in den Hemel, zien oprijzen! O, gezegende dag! O, onvergetelijke uur! waarop wij dit Huis aan U mogen opdragen, naar Uwen Naam mogen noemen, aan Uwen dienst voor nu en altijd mogen toewijden! O! gedoog dan nu, in gunste, dat wij dit doen mogen! Versmaad deze onze hulde en vereering niet! Neem onzen lof en dank met eenen genadig welgevallen aan, hoe stamelend, hoe gebrekkig dan ook! Ja! laat de redenen onzes monds, en de overdenkingen onzer harten, in dit Godshuis, U nu en altoos welbehaaglijk zijn, O! Heere, onze God!

En nu, wend U dan genadig tot onze smeekingen over hetzelfde, tot het gebed hetwelk Uw diens knecht heden bidt voor Uw aangezicht!

“Dat Uwe oogen geopend zijn over dit Huis nacht en dag, als over eene plaatse, waarvan Gij gezegd hebt: aldaar zal Mijn Naam wezen, hoorende het gebed, hetwelk aan deze plaatse staat gebeden te worden, zoo van Uwe dienstknechten, als van Uw volk, dat Gij de smeeking verhoort in den Hemel, de plaatse Uwer woning! dat Gij hoort, en vergeeft!

“Wanneer de Hemel zal toegesloten zijn, dat er geen regen zij, omdat er tegen U gezondigd is, en er aan deze plaatse gebeden, en Uwe Naam beleden wordt, en er een terugkomen is van zonde, — hoor Gij dan in den Hemel, en vergeef de zonde, leerende den goeden weg, dien men bewandelen moet.

“Als er honger zal wezen in het land, als er pestilentie zijn zal, als er brandkoorn, honigdauw, sprinkhaan of kever zijn zal, als eenig vijand ons zal benaauwen op het land of in de stad, of als eenige landplaag en ziekte zal heerschen; — hoor Gij dan in den Hemel, de plaats Uwer woning, en vergeef, en beschik het alzo, dat Gij een iegelijk geeft naar zijne wegen, gelijk Gij alleen het harte kent van alle kinderen der menschen, opdat zij U vreezen ten allen dage.” (Uit 1 Kon. viii.)

Voorts! dat, terwijl wij U dezen Christen-tempel wijden, wij vooral onszelven aan U opdragen tot tempelen, waarin Uw Geest woont, ons stellen tot levende, heilige en U welbehaaglijke offerhanden, overeenkomstig onzen redelijken godsdienst! dat wij als eene Gods-gemeente vereenigd onder ons eenig Opperhoofd Christus, en aaneengestregeld door de liefde, die de band is der volmaaktheid, als een eenig man, onze nooden, in dit ons Godshuis eenparig voor U openleggen, — en, even zoo, U loven en danken, — elkanders smeekingen, gezamenlijk voor Uwen Troon brengen, en niet aflaten voordat Gij ons gezegend hebt!

Dat de een den anderen het hart doe ontgloeijen, en in ijver blaken voor Uwen dienst, door gemeenschappelijke zamenstemming in aandachtsoefening, in eerbiedbetooning, in lust en opgewektheid, en in naauwgezetheid omtrent alle de deelen der godsdienstoefening!

Dat het zingen en bidden geschiede met eerbiedig gevoel, en innerlijke deelneeming! Dat het woord hetwelk gepredikt wordt, moge worden ontvangen met alle zachtmoedigheid, ten einde er door wijs gemaakt te worden tot zaligheid! Dat wanneer wij het Heilig Doopwater voor onze oogen zien toedienen aan kroost, en volwassenen, en, wanneer des Heeren Tafel wordt toegerigt voor aller aangezigten! O! dat wij dan al dat heilige, heilig behandelen mogen, en tot een heilzaam gebruik, tot zielsvertroostende, tot zielzaligende einden aanwenden! Mogt zoo, alles hier steeds uitloopen tot Uwe eer en heerlijkheid, tot aanwinst en vergrooting van het Koningrijk van Jesus in ons midden, tot behoudenis van vele zielen! Mogt Uw Zion ook alhier gesteld worden tot eenen lof van U op aarde, deze Uwe gemeente, eenmaal, en alras, onder eenen bepaalden Herderstaf geplaatst worden; — en dan ook nu inmiddels onder den dienst van Uwe knechten, die aan dezelve bij afwisseling, Uw Woord zullen verkondigen, en de heilige bondzegels toedienen, moge opwasschen in de kennis en genade van U, onzen Heer! om eenmaal in het eind onstraffelijk voor U te zijn in heerlijkheid en vreugde!

“U dan nu den Koning der Eeuwen, den Onzienlijken, den Alleenwijken en goeden God, zij ook van deze gemeente, in dit Godshuis vergaderende, bestendig de eer en de heerlijkheid, tot in alle eeuwigheid.” Amen!

Op het inwijdingsgebed volgde een “Narede tot besluit,” bevattende gepaste vermaningen. “Hierop,” zo staat geschreven, “is gevolgd, na de Doopsbediening, de inzegening van Ouderlingen en Diakenen, en deze geëindigd zijnde, werd de Godsdienstoefening besloten, met bijzondere dankzeggingen en voorbiddingen, en laatslijk met het zingen van den opgegeven nazang, uit de Evang. Gezangen, No. 19.” Doch nog was het einde niet. In het boekje staat: “Voor de Zegen-spreking werd de volgende aanbeveling van mildadigheid, bij het verlaten van dit Godshuis gedaan:—

En nu voor en alleer ik ulieden van deze plaats laat henen gaan, kunt gij niet van my ontslagen komen, tenzij ik van uw tijdelijk vermogen, dringend heb afgevraagd nieuwe bewijzen van lief- en mildadigheid, ten behoeve van dit Godsgebouw! Bij alle deszelfs gunstige omstandigheden kan het niet anders zijn, of de gemeente behoudt schulden, ten lasten van deze hare Kerk. O! wil dan ook gelijk, gijlieden, elk in zijne mate, wel zijt begonnen, nu alverder dan ook niet vertragen goed te doen, wel wetende, dat gij te zijner tijd zult maaijen, indien gij niet verslapt! En ook gijlieden: alsmede die van andere plaatsen ulieden herwaarts hebt vervoegd om deze plegtigheid bij te wonen — en die met deze feestvierende gemeente nu te zamen ten reye zijt gegaan, — Wel nu! deeldet gij alzo in deze hare vreugde, deelt dan ook in hare belangen, en rugsteunt dezelve door uwe milde bijdragen ook ter dezer stond!

O! dat het ons allen, alzo regt goed moge geweest zijn, ons aan deze plaatse te hebben bevonden, en elk uit innig gevoel des harten, van achteren moge betuigen!

Gewis, al zagen wij Hem niet, wij bespeurden het nog-thans!
Gewis de Heer was aldaar!

Het boekje sluit met deze aankondiging: "De Verzameling der Liefdegaven is naar evenredigheid van de Vergadering, bij den uitslag, zeer gunstig bevonden, en heeft de voor deze Landelijke Gemeente, aanmerkelijke som opgebracht van Rijksd. 634.4."

De volledige titel van de gedrukte inwijdingsrede is: "Godsdienstige Redevoering bij gelegenheid der Kerkinwijding aan den Tijgerberg. Aldaar gehouden den 6 Augustus, 1826, door J. C. Berrangé, predikant bij de Ned. Ger. gemeente aan de Hoofdplaats van de Kaap de Goede Hoop." Schrijver acht zich zeer gelukkig deze zeldzame brochure in zijn bezit te hebben. De uitgaaf werd bezorgd door G. Greig, Marktplein, Kaapstad, en geschiedde "ten voordeele van gez. Kerk onder den vurigsten hartenwensch van eenen ruimen Godszege, daarop voor velen, het mogt het zijn voor allen, maar inzonderheid voor de Nieuwe Gemeente, om te verstrekken tot een duurzaam gedenkteeken onder haar, van Gods trouwe zorg en genadig bestel over haar, en om te zijn tot eene bestendige, levendige getuigenis tusschen den Heere en tusschen haar, hare kinderen en nakomelingen." Uit het boekje blijkt dat de landdrost J. W. Stoll tegenwoordig was bij de inwijding en dat "de openbare sierlijke Leerstoel" (preekstoel) een geschenk was van "den Heere Landdrost en het WelEdele Collegie van Heemraden." In die dagen werd het bestuur van het Kaapse Distrikt, waartoe de Tijgerbergen behoorden, uitgeoefend door de landdrost bijgestaan door 6 heemraden. De landdrost was een gesalarieerde ambtenaar, die als voorzitter van de Raad optrad. De heemraden waren samengesteld uit de voornaamste mannen van het distrikt.

Het bouwen van een kerk werd in die dagen beschouwd als 'n werk van algemeen belang. Het werd ondernomen en uitgevoerd onder toezicht van de landdrost en heemraden, dikwels met geld geschonken of voorgeschoten uit de landskas. In het geval van de kerk te Pampoenkraal werden de fondsen gedeeltelijk door vrijwillige bijdragen bijeengebracht en gedeeltelijk door de Kaapse Weeskamer zonder renten voorgeschoten.

IV.

DE JONGE GEMEENTE TIJGERBERG.

De stichting van de gemeente Tijgerberg — want zo werd zij in het begin genoemd — kan gezegd worden van de datum van de kerkinwijding te dagtekenen, t.w. 6 Augustus 1826. Toen immers werd de kerkeraadsliden, die reeds op 29 Junie 1826 met goedkeuring van de Regering waren aangesteld, officieel in hun ambt bevestigd. Het waren de ouderlingen Gottlieb Andries Willer en Albertus Johannes Meyburg, en de diakenen Johannes Adriaan Louw, Sybrand Johannes van der Spuy, Jacobus Wynand Louw M-zn., en Stefanus Malan Jr. Op de inwijdingsdag vond ook de eerste doopsbediening in de boezem van de gemeente plaats, en dat wel aan een

kind wiens naam was Johannes Jacobus (geb. 11 Julie 1826), zoon van Johannes Jacobus Roeland en Maria Margaretha van Niekerk. De eerste bevestiging van lidmaten had plaats op 19 Augustus 1827. Er was slechts één kandidaat, te weten, Frederik Jacobus Kotzé, die op 20 Oktober door Ds. Abraham Faure voorgesteld werd.

Kort na de kerkinwijding werd de tweede Synode onzer Kerk in de Kaapstad gehouden. De gemeente had toen nog geen eigen leraar, doch zij werd vertegenwoordigd door de ouderling G. A. Willer. Op die Synode werd Ds. J. C. Berrangé officieel als konsulent van de gemeente benoemd. Onder zijn voorsitterschap werd de eerste kerkeraadsvergadering op Zondag, 25 Februarie 1827 gehouden. De Regering werd op de kerkeraadsvergaderingen vertegenwoordigd door de landdrost, als kommissaris-politiek. Op de eerste kerkeraadsvergadering werd zekere Hendrik François Mellet benoemd als voorlezer en koster tegen een salaris van £30 per jaar, benevens vrije woning. De voorlezer hield leeskerk bij onstentenis van een predikant, en als deze tegenwoordig was, moest hij het Schriftgedeelte, de Tien Geboden en de Geloofsartikelen voorlezen van een verhoog, dat voor de preekstoel stond. In de regel hield hij ook school op de wekdagen. Het duurde geruime tijd eer de gemeente haar eigen vaste leraar kreeg. Ds. J. C. Berrangé bezocht haar als konsulent slechts één enkele maal, daar hij in 1827 stierf. Hij staat bekend als "een verstandige aankleever van de leer der Hervormde Kerk, een man van grondige kennis, buitengewoon doorzicht en groote bedrevenheid in kerkelijke zaken" (*Z.A. Tijdschrift*, Deel IV, 1827, bl. 129). En daar hij zoveel voor de Tijgerbergse Kerk gedaan heeft, zal het niet ongepast zijn hier het een en ander aangaande hem mede te delen.

Ds. J. C. BERRANGÉ.

De 12de Augustus 1769 in de Kaapstad geboren, ging de jonge Berrangé reeds op twaalfjarige leeftijd naar Nederland om aldaar in de theologie te studeren. Na volbrachte studie, eerst aan het Gymnasium te Delft en later aan de Universiteit te Leyden, legde hij tegen 't einde van 1792 zijn proponenten-eksamen af. (De 5de November 1792 trad hij in 't huwelijk met een Hollandse dame, Mej. Elisabeth von Bockom, die in 1818 in de Kaapstad stierf, waarna hij hertrouwde met Mej. Cornelia Serrurier, die hem overleefde.) Kort daarna nam hij in Holland een beroep aan naar de gemeente Spankeren (en Dieren), welke gemeente hij bediende tot 1797, toen hij naar de gemeente Bloemendaal verplaatst werd. Gedurende zijn diensttijd in Holland was hij lid van een kommissie van vier personen, benoemd om in Parijs aan Keizer Napoleon de moeilijkheden van de Hervormde Kerk voor te leggen. In de laatste gemeente was hij werkzaam tot het midden van 1814, toen hij zich, op dringend verzoek van zijn oom, de WelEerw. Heer C. Fleck, predikant te Kaapstad, en aangezet door een sterke begeerte om zijn grijze vader nog eenmaal aan deze zijde des grafs te ontmoeten, een benoeming als predikant en rektor aan de Kaapstad liet welgevallen. Ingevolge die aanstelling, begaf hij zich met de zijnen in Julie 1815 met het schip *De Zeeploeg* derwaarts, en betrad na een afwezigheid van 34 jaren, op de 12de November daarop wederom zijn geboortegrond. Zijn bejaarde vader was bij zijn aankomst reeds ten grave gedragen. Ook werd hij op 'n

andere wijze in zijne verwachtingen teleurgesteld, daar de goeverneur, Lord Charles Somerset, onder de toen bestaande omstandigheden, geen vrijheid meende te hebben om (hoezeer ook met aanbevelingsbrieven van de Sekretaris van Koloniën, Lord Bathurst, voorzien) vooreerst zijne aanstelling te bevestigen. Zo kwam het dat hij in Desember 1815 als herder en leraar van de gemeente Swellendam benoemd werd. Alhier was hij, getrouw ondersteund door zijn echtgenote (geb. Von Bockom), werkzaam tot het midden van 1817, toen hij naar de gemeente Kaapstad verplaatst werd. In deze laatste gemeente was hij werkzaam tot de 11de Maart 1827, toen hij zeer onverwachts stierf in de ouderdom van 57 jaren. Hij had nog de vorige Zondag zijn dienstwerk verricht. In de eerste Synode (1824) bekleedde hij de voorzitterstoel. "De vergadering was zeer gelukkig in haar voorzitter. Zowel zijn eigenaardige gaven, als de ondervinding door hem in kerkelijke vergaderingen in Nederland opgedaan, maakten hem uitnemend geschikt om de eerste Synode te leiden, vooral bij het optrekken van een reglement voor het bestier der Kerk, een der gewichtigste zaken waarmede zij zich bezig houden moest" (Prof. Dr. A. Moorrees in Eeuwfeest-Album, bl. 22).

Hij was de schrijver van enige Latijnse liederen getiteld "Carmina Heroicum et Elegiacum," die door hem opgedragen zijn aan zijn vader, Antonius Berrangé, "Mercatori in Promontorio Bonae Spei, Patri indulgentissimo, omni honore et obsequio ad rogum usque Colendo," d.w.z., vertaald zijnde: "Aan mijn meest toegevende vader, koopman aan de Kaap de Goede Hoop, waardig om met de hoogste eer geacht en tot de dood gehoorzaamd te worden."

Ds. Berrangé moet waarlik een betrekking van belangstelling op de Tijgerbergse Kerk gehad hebben — een betrekking die hij op zijne echtgenote heeft weten over te planten. Immers, toen zij in 1830 overleed, werd bevonden dat in haar testament een kodicil van de volgende inhoud was aangebracht:

"Verklarende de comparante aan de Tijgerbergsche Kerk te legateeren een Zilveren Doopbekken, die ten kosten van haren Boedel zal worden vervaardigd." In de kerkeradsvergadering van 11 April 1830 werd het zilveren doopbekken "ten zwaarte van 47 Loot" vertoond en overhandigd. De kerkeraad nam hetzelfde met hartelike dank in ontvangst. Van geschenken gesproken: In 1829 gaf de heer Johannes Paulus Eksteen de gemeente twee zilveren Nachtmalbekers ten geschenke, "waarover gezamenlijk besloten wierd dat den Heer Eksteen voor deze zijne edelmoedige aanbieding, eene dankbetuiging zal worden gedaan."

In April 1827 werd te Stellenbosch de eerste Ringsvergadering na de stichting van de Tijgerberse Kerk gehouden. De gemeente was vakant, doch werd vertegenwoordigd door de meergemelde ouderling Willer, die het volgend verslag namens de kerkeraad voorlegde:—

Verslag van den Kerkenraad der Tijgerbergsche Gemeente aan de HoogEerwaarde Ringsvergadering te houden te Stellenbosch den 25 April 1827. (Vide Notuleboek van de Eerste Ring, Kaapse Kerkarchief, 1827).

De Kerkeraad heeft d'Eer aan den HoogEerw. Vergadering te berigten dat hun Kerk is ingewijd geworden door den WelEerw. Heer J. C. Berrangé (thans zaliger), den 6 Augustus 1826. Dat daar de Kerkelijke Limietscheiding nog niet is geschied, men ook niet in staat is het getal der Lidmaten op te geven, dat sedert de inwijding gedoopt zijn 23 kinderen — dat voorts, wat den staat van den Godsdienst in het algemeen betreft, dezelve thans niet in staat is, daaromtrent te berigten.

Uit naam van den Kerkenraad,

G. A. WILLER,

Ouderling.

Tijgerberg,

den 2 April 1827.

OUDERLING M. L. NEETHLING.

De naam van de heer Marthinus Laurentius Neethling komt gedurig als ouderling en onafgebroken als Hon. Scriba voor, gedurende de eerste dertig jaren van het bestaan van de gemeente, die hij op zeer bekwame en getrouwe wijze heeft gediend. Hij werd 20 Januarië 1773 in de Kaapstad geboren en was 'n zoon van de heer Christiaan Ludolph Neethling, die in 1741 uit Duitsland naar Zuid-Afrika kwam. Deze stamvader, die getrouwd was met Maria Magdalena Storm, had 'n twaalfal kinderen, en uit zijn nagelaten papieren blijkt dat hij bij de geboorte van ieder hunner een biezonder gebed gedaan en opgeschreven heeft. Het gebed voor Marthinus Laurentius was: "O liefderijke God, ik beveel in Uwe bijzondere hoede dit spruitje Uwer genade. Laat het opwassen tot Uwe Allerheiligen lof en prijs en eer. Kroon het met Uwen zegen, geef het den geest der wijsheid, ook lust en liefde om te leeren. Maak hem tot een troost zijner ouders en tot een steun der zijnen. Gun hem het groote voorrecht der goddelijke genade en laat hem hetzelfde gebruiken tot zijne zaligheid. Achtervolg zijn loopbaan met Uwe goddelijke goeder-tierenheid. Behoed dit kind voor zonde, schande en ongerechtigheid. Laat hem Uw kind en eigendom blijven. Amen." Dit gebed is heerlijk verhoord. De zoon heeft een gezegende en voorbeeldige loopbaan gehad. Hij was een goed ontwikkeld man. Eerst trad hij als assistent in de dienst van de Oostindiese Kompanjie, en later wijdde hij zich aan de boerderij in het Tijgerbergse, waar hij zich omstreeks 1827 vestigde. Hij huwde, 31 Oktober 1790, met Anna Tobia de Villiers, en had een talrijk kroost. Zijn oudere broeder, Johannes Henoeh, was de welbekende Kaapse advokaat, die een godvrezend man en een groot weldoener aan de armen onder zijn bloedverwanten was; en die twee van zijn neven, die zijn volle naam droegen, voor predikant in Holland liet studeren. Deze twee waren de latere predikanten van Stellenbosch en Hopefield. Ds. J. H. Neethling van Hopefield, en de heer M. L. Neethling, in leven lid van de Wetgevende Raad, waren kleinzoons van de Tijgerbergse ouderling. Deze aanvaardde het ouderlingschap in 1829 en bleef bijna onafgebroken in dienst tot 1842, toen hij wegens hoge ouderdom — hij was toen 69 jaar oud — uit de dienst trad. Hij bleef echter, als Scriba van de kerkeraad en korrespondent van de gemeente, de algemene kerkelijke belangen

behartigen, en toen de vraag in de kerkeraad gedaan werd: "Of de afgaande ouderling Marthinus Laurentius Neethling Sr., die als Honoraire Scriba blijft continueren, niet behoorde als oud-ouderling zijne voormalige zitplaats in de regerende ouderlingsbank te behouden?", werd daarop unaniem bevestigend beantwoord (Kerkeraad-Resolutie, 21 Februarie 1842). En zo bleef de afgetreden ouderling een ereplaats in de kerkeraad behouden. Hij vertegenwoordigde de gemeente op vele Rings- en Synodale Vergaderingen en diende op vele kommissies. Hij was de vraagbaak van allen, een raadgever voor velen en de rechterhand van de predikant. In Oktober 1853 richtte hij een schrijven aan de kerkeraad, waarin hij zijn betrekking als scriba neerlegde. "De kerkeraad," zo staat aangetekend in de Notulen, "des schrijvers klimmende jaren in overweging genomen hebbende, besloot zijne resignatie aan te nemen." Voorts werd op voorstel van de praeses (Ds. Beck) eenparig besloten "dat de dank van de vergadering schuldig is aan den Scriba, den Broeder Oud-ouderling Neethling, voor zijne onvermoeide diensten gedurende eene reeks van jaren gratis aan de belangen der Kerk gewijd." Hij overleed op de plaats Welgegend, 2 Desember 1855, in de hoge ouderdom van bijna 86 jaren, hooggeacht door allen. Hij was tweemaal getrouwd—de tweede keer met Jeanet Françoise Duminy, weduwe van Charles Johannes van Helslandt. Zij overleed lang vóór hem, op 16 September 1850, en liet geen kinderen uit dit tweede huwelijk na. Toen Ds. Beck zijn jubileum in 1884 vierde, heeft hij in gloeiende termen gewag gemaakt van de voortreffelijke diensten door ouderling Neethling aan de gemeente bewezen. De Notulen van de kerkeraadvergaderingen tussen de jaren 1830 en 1853 staan geboekt in zijn nette handschrift.

V.

PAMPOENKRAAL WORDT DURBAN(VILLE).

Durbanville heet zo naar Sir Benjamin D'Urban. Hij was een van de beste Engelse goeverneurs, die de Kaapkolonie ooit gehad heeft. Een goed en eerlijk man, van geen hoge afkomst, was hij door eigen verdienste in de wereld opgeklommen. Wat hem vooral van de andere goeverneurs kort voor en na hem heeft onderscheiden, was zijn durf en moed om voor het goed recht van de Kolonisten en bij name de Hollandse grensboeren, op te komen, ook al was het hemzelf tot nadeel. Hij heeft het gedaan, toen zij door een onrechtvaardige politieke gedragslijn bij de wilde inboorlingen op de grenzen achtergesteld werden. Lord Glenelg, aangehitst door Dr. John Philip *cum suis*, was verantwoordelijk voor die gedragslijn. Daarom is het zo verkwikkend om te lezen hoe D'Urban ronduit aan Glenelg schreef wat hij meende zijn plicht was, pleitende voor "Zijner Majesteits schuldelooze en zwaarbeproevede onderdanen, de grensboeren," toen zij opnieuw moord en diefstal hadden te lijden van de Kaffers. Die bemoeiing kostte hem zijn positie. Hij werd, nadat hij slechts vier jaren goeverneur was (1834—1838), van zijn post ontheven, hoewel hij tot 1846

Foto A. Elliott.

SIR BENJAMIN D'URBAN.

(Dit portret verschijnt tans voor de eerste maal in druk.)

in Zuid-Afrika bleef wonen. Gedurende zijn bestuur vond de vrijlating van de slaven plaats en werd een Wetgevende Raad, waarvan vijf voorname burgers leden waren, gevormd. Door zijn toedoen werd de zesde Kafferoorlog, toen 20,000 Kaffers de Kolonie vernielend en moordend binnendrongen, binnen een jaar (1835) tot een suksesvol einde gebracht. De grootste gebeurtenis gedurende Sir Benjamin's weldadig bestuur was natuurlijk de Grote Trek. Hij noemde de Voortrekkers: "A brave, patient, industrious, orderly and religious people, the cultivators, the defenders and the tax-contributors of the country." Wat 'n getuigenis uit de mond van een Engelsman! Hij had de mensen leren kennen en hoogachten. Geen wonder dat de Afrikaners hem ook wederkerig liefhadden en waardeerden, en onder die Afrikaners waren ook de Tijgerbergse en Koebergse boeren. Hij stond in hun estimatie hoog aangeschreven, en het gelukkige nageslacht is dankbaar dat de Koebergers op de gedachte kwamen om zijn naam in Zuid-Afrika te vereeuwigen door een verzoekschrift aan hem gericht, verlot vragende dat de oude dorpsnaam Pampoenkraal veranderd mocht worden in die van D'Urban. Het verzoek werd in Engels opgesteld. Het mag wel aan de vergetelheid worden ontrukkt. Het luidde als volgt:—

To His Excellency Major-General Sir Benjamin D'Urban, K.C.B.,
etc., etc., Governor and Commander in Chief.

May it please your Excellency!

We, the undersigned, inhabitants of that part of the Cape District in the Colony of the Cape of Good Hope called the Tygerberg and the Koeberg, and members of the Dutch Reformed Church Congregation established in the same, actuated by a strong feeling of affection and gratitude to Your Excellency for the important service rendered this Colony by the judicious and humane measures adopted by Your Excellency in bringing to a termination the ruinous and most disastrous war, in which this Colony has been involved by the aggressions of our savage and deluded neighbours, the Caffres, and as the name of Your Excellency will for this and other benefits conferred on this Colony be forever dear to us, we wish to see Your Excellency's name engraved in the memory of our posterity, together with the love of that religion which we possess.

We entertain the reasonable hope that the Village, where our Church is built, and where of the population is already much increasing, will by its fitness for a Cattle Market in the vicinity of Cape Town, its central situation between Cape Town and various parts of the interior, and the convenience of the roads to and from the same, soon become a wealthy and much-frequented Village, the more especially so, as it is expected, that the making of an easy waggon road from Cape Town in the direction of the Village of Stellenbosch to the spot named the Kuylen, which has been contemplated during a number of years, and whereby the convergance of Wine, Corn and other produce from the interior to Cape Town through our said Village will be much facilitated; will not be long delayed.

We, therefore, humbly pray Your Excellency to allow the Village, where our Church is built, and which is now named Pampoenkraal,

henceforward to bear the name of D'Urban, or any other name which, combined with the name of D'Urban, will be most agreeable to Your Excellency.

JS. AN. LOUW JAN-ZN., W. H. THEUNISSEN SR., S. VAN DER SPUY, A. J. MEYBURG, J. H. BLANCKENBERG, A. J. LOUW, M. DE KOCK, H. C. VAN NIEKERK M.-ZN., J. VAN BREDA, H. J. DE NECKER, M. L. NEETHLING, J. W. LOUW, A. MEYBURG, J. J. ROSSOUW, J. D. STOFBERG, JOHS. LOUW, J. G. LOUW, D. H. DE VILLIERS, J. C. SCHABORT, A. W. MEYBURG, J. L. DREYER, M. A. THEUNISSEN, J. N. LOUBSER, J. H. C. THEUNISSEN, H. MELLET, M. VAN DER SPUY-MEYBURG, H. DE WAAL, D. C. VAN DER SPUY, P. W. H. NEETHLING, P. J. UIJS, J. J. UIJS, N. F. UYS, P. LOUW A.-ZN., D. H. UYS, P. H. DE VILLIERS, J. C. RAS, L. P. VAN SITTERT, H. A. VERMAAK, J. P. ROUX, N. S. DE KOCK, H. H. MOSTERT, J. W. BEYERS, N. G. MOSTERT, W. H. VAN R. OOSTHUIZEN, S. VAN DER SPUY, H. A. VAN NIEKERK, W. A. VAN NIEKERK, M. G. DE JAGER, F. L. C. BICCARD, M. D.

Tygerberg,
1st August, 1836.

(De laatste ondertekenaar was de welbekende en bekwame oude Dr. Biccard, later te Malmesbury — schrijver van Volksgeneeskunde voor Zuid-Afrika. Kaapstad: J. C. Juta, 1866.)

Sir Benjamin D'Urban gaf op dit verzoekschrift een toestemmend antwoord, gelijk blijkt uit de volgende brief door hem gericht aan de Civiele Kommissaris, P. B. Borchers, door wiens bemiddeling de memorie aan de goeverneur was voorgelegd:

Government House,
Cape of Good Hope,
30 August, 1836.

Sir!

I have had the honour to receive your letter of the 29th inst., enclosing an address to me from the inhabitants of Tygerberg and Koeberg.

The sentiments of approbation and the affectionate feelings of personal regard therein expressed, have afforded me a deep gratification and I request to offer to you and to them my warmest acknowledgements.

I cannot hesitate to accede to the wish so kindly and so flatteringly conveyed, that my name may be given to the village in which the district Church is built, and it will ever be a source of happiness to me, when I may be made, in any way, the instrument of advancing its prosperity.

I have the honour to be, with sincere esteem and regard,
Sir,

Your most obedient and most humble Servant,

B. D'URBAN.

Gevolgelik verscheen in de *Staatskoerant* van 2 September 1836 de volgende

GOEVERNEMENTS ADVERTENTIE.

De Ingezetenen van het District Tijgerberg en Koeberg in een adres aan Zijne Excellentie den Gouverneur, gedateerd den 1 dezer, gezonden door den Civiele Commissaris, verzocht hebbende dat de naam van D'Urban in het vervolg gegeven mocht worden aan het Dorp alwaar dit Districts Kerkgebouw is, te voren genoemd Pampoenekraal, en Zijne Excellentie zijne sanctie tot hetzelfde gegeven hebbende, zoo zal overeenkomstig gezegd Dorp in het vervolg de naam dragen van D'URBAN.

JOHN BELL,
Gouv. Sec.

Koloniale Bureau,
Kaapstad,
30 Augustus 1836.

Van 2 September 1836 dus dagtekent de naam D'Urban. In 1886 besloot de Synode op verzoek van de Ring van Kaapstad tot de naamsverandering D'Urban in Durbanville in onderscheiding van Durban in Natal. Deze grote stad heet eveneens naar de goeverneur. Ter aandenking had hij van de Afrikaners een kostbaar zilveren servies ter waarde van £1,000 ontvangen. Van Zuid-Afrika ging hij als Opperbevelhebber naar Brits Noord-Amerika, waar hij in Montreal in 1849 stierf.

De eerste kopers van erven op het nieuwe dorp Durban waren: Marthinus Laurentius Neethling, Petrus Louw Adr.-zn., David de Villiers P.-zn., Stephanus Sebastiaan Lombaard, Albertus Petrus Myburg, Petrus Louw, Albertus Johannes Myburg, François Louis Charles Biccard, Jacobus Schabord, Johannes Adriaan Louw. De verkoping vond plaats 26 Oktober 1836, onder leiding van de oud. M. L. Neethling, die door de kerkeraad was aangesteld als kommissaris voor de verdeling en verkoop van de kerkerven.

VI.

DS. J. EDGAR, M.A.

Ds. Edgar was een van de eerste groep Schotse predikanten, die in onze Kerk gedurende de eerste helft van de achttiende eeuw gediend hebben. Zij kwamen naar Zuid-Afrika ter eerster instantie door tussenkomst van Dr. George Thom, predikant van onze Kerk te Caledon. Hij zelf was vroeger een dienstdoende predikant van de Schotse Kerk, en wel de eerste leraar van de eerste Engels-sprekende Presbyteriaanse Kerk in Zuid-Afrika die in de Kaapstad gevestigd was (1813). In 1818 sloot hij zich bij de Ned. Ger. Kerk aan en aanvaardde hij de herderstaf in de gemeente Caledon. In 1820, toen hij op verlof naar Europa ging, werd hij door de goeverneur, Lord Charles Somerset, gevraagd pogingen

in het werk te stellen om predikanten voór onze Kerk te vinden. Dr. Thom was daartoe zeer geschikt, daar hij een man van innige godsvrucht was, en daarbij ook kennis droeg van de behoefte van de Hollandse bevolking. Zijn pogingen waren succesvol, en in zijn keuze was hij uiterst gelukkig. Di. Andrew Murray Sr., Alexander Smith, Henry Sutherland, Colin Fraser en George Morgan kwamen tussen 1822 en 1824 uit op deze oproep. Zij waren allen mannen, die zich één met ons volk hebben gevoeld, en onze Kerk zeer getrouw hebben gediend. Na dezen kwam van tijd tot tijd nog een zevental predikanten uit de bevestigde Kerk van Schotland, tot in 1836, toen er een genoegzaam aantal landszonen was om in de dringende behoefte van predikanten te voorzien. Van deze laatsten was Ds. Edgar een. De anderen waren: Di. J. Cassie, J. Pears, W. Robertson, A. Welsh, R. Shand en T. Reid.

Ds. James Edgar was een zoon van Maxwell Edgar, en werd te Erskine in Renfrewshire op 17 Januarije 1789 geboren. Hij behaalde de M.A.-graad aan de Universiteit van Glasgow en werd op 28 Maart 1827 door de "Presbytery" (Ring) van Glasgow geordend. Aan het begin van het volgende jaar vertrok hij naar de Kaap, waar hij 20 Maart aankwam. Twee dagen later gaf Dr. Abraham Faure, Aktuarius Synodi, aan de goeverneur kennis dat al zijn papieren in orde waren, en deze stelde hem op 26 Mei 1828 aan als de eerste permanente predikant van de gemeente Tijgerberg, tegen een salaris uit de goevernementskas van £200 per jaar.

Er bestaat een overlevering in de gemeente dat de korte diensttijd van Ds. Edgar, die niet langer dan twintig maanden heeft geduurd, niet erg gelukkig is geweest. En dit blijkt ook uit de notulen en archieven werkelijk het geval te zijn geweest. De man had met vele moeilijkheden te kampen, de voornaamste waarvan hier genoemd mogen worden. Een eerste moeilijkheid was dat hij, een onbekende uit een vreemd land, niet door de gemeente tot leraar begeerd was. De goeverneur had hem daar zonder enig verzoek van hun kant geplaatst. Men had niet verwacht zo spoedig een permanente leraar te zullen krijgen, en was vooreerst tevreden met de bediening door de konsulent en andere leraren van de naburige gemeenten, die te Pampoenkraal van tijd tot tijd predikwerk verrichtten. En overigens was er een voorlezer, die geregeld leeskerk hield.

Een tweede moeilijkheid was dat er geen pastorie was, waardoor de predikant van staanspoor af verplicht was uit eigen zak huishuur te betalen. Toen Ds. Edgar zich hierover bij de kerkeraad beklaagde en aanzoek deed om betaling van de huishuurpenningen uit de kerkekas, werd kortaf tot antwoord gegeven "dat er bij deze nieuw-opgerichte kerk geen fonds bestaat om of eene Pastorie te bouwen of in plaatse van dien aan den Predikant huishuurpenningen te kunnen geven." (Kerkerads Notuleboek, 3 Julie 1829, en vervolgens.) De zaak diende voor de Synode van 1829 in de vorm van een vraag door de kerkeraad gedaan: "Gaat de betaling van huishuur van eenen Predikant vóór de betaling van andere kosten uit het Kerken Fonds?" Ds. Edgar deelde in verband daarmede mee, dat "de kerkeraad van den Tijgerberg zwaarigheid maakt om daar er geene Pastorie is, huishuur aan den Predikant te betalen." In de *Acta* staat: "De vraag of de kerkeraad daartoe verplicht is, werd uit hoofde van daarvan aangehaalde voorbeelden toestemmend geantwoord, indien namelijk de Kerk genoegzame fondsen daartoe heeft." Uit de discussie

MEV. DS. EDGAR (GEB. SUSANNA JUSTINA MALAN.)

James Edgar V. D. M.

HANDEKENING VAN DS. EDGAR EN ZIJN GRAF TE SOMERSET WEST.

was het gebleken "dat er bij die Kerk verdeeldheden bestaan," weshalve de Synode bewogen werd "om eene Commissie te benoemen, die den vrede aldaar zoude trachten te bewerken." Tot leden van die commissie werden benoemd: Di. M. Borchers (Stellenbosch), T. J. Herold (Paarl), en de ouderlingen G. J. Vos (Kaapstad) en M. Smuts (Zwartland). Aan dezelfde commissie werd voorts opgedragen onderzoek te doen naar een ander vraagstuk "dat voortgevloed was uit de bovengenoemde oneenigheid die in de Tijgerbergsche gemeente ongelukkig heerschende is," en dat insgelijks voor de aandacht van de Synode gebracht was in de vorm van een vraag door Ds. Edgar, deze namelijk: "Is het regelmatig godsdienstig zingen met muziekgezelschap te ondersteunen; moet zulks niet bij afwezigheid, met voorkennis van den Predikant geschieden?" In de kerkeraad had hij kennis gegeven dat hij de vraag aan de Synode aldus zou gesteld hebben: "Of het godsdienstig zingen in de kerk zal mogen ondersteund worden met muziek-instrumenten, daar er niets van in den Bijbel gevonden wordt?"

De Synode eindigde haar zittingen de 12de November 1829, en op de eerste kerkeraadvergadering daarna, op 4 Januarie 1830, nog vóór de commissie aan haar opdracht had kunnen voldoen, "heeft de Eerw. Heer J. Edgar de vergadering een rekening van huishuurpenningen ten bedrage van een duizend en vijftig Rds. ter tafel gebracht, met verzoek dezelve te mogen hebben uit het kerkefonds — hetgeen echter door de vergadering van de hand is gewezen geworden." De goeverneur had intussen besloten Ds. Edgar naar Somerset (West) te verplaatsen. En toen hij nu op dezelfde vergadering aandrong om de commissie, die door de Synode benoemd was, hier te hebben, is zulks door de kerkeraad "zoo uit hoofde der verplaatsing van de heer Edgar naar Somerset als uit hoofde der slechte staat der cassa ter voorkoming van de zware kosten die daarmede zouden moeten vergezeld gaan, niet verder nodig geoordeeld geworden." Doch daarmede was de zaak geenszins afgesloten. Ds. Edgar bracht haar andermaal ter sprake en wel op de volgende Ringsvergadering (April 1830), toen hij reeds te Somerset stond. Daarover was de afgevaardigde ouderling van Tijgerberg, de heer M. L. Neethling, verwonderd "wjl Zijn Eerw. de kerkeraad stellig had betuigd die (zaak) te zullen brengen voor de Supreme Court om ze te constringeren (dwingen) tot betaling." Toen de afgevaardigde later hiervan aan de kerkeraad rapport voorlegde, besloot deze om "de zaak in advies te houden." In de Ringsvergadering van het volgende jaar (1831) was er omtrent deze oude kwestie een beschrijvingspunt van Ds. Edgar in de vorm van de volgende vraag: "Of de gemeente of het kerkefonds verplicht is huishuur aan den predikant te betalen, wanneer in de gemeente geen pastorie is?" Daarop had de Ring geantwoord: "Dat de gemeente verplicht is uit haarzelve of uit het kerkefonds huishuur aan den predikant toe te leggen, wanneer de gemeente om een predikant verzocht hebbende, de bevoegde autoriteit er eenen heeft aangesteld." De kontentie van de Tijgerbergse afgevaardigden op de eerste Ringsvergadering (die van 1830) scheen geweest te zijn dat de gemeente niet om Ds. Edgar als leraar had verzocht, haddende een hunner (Neethling), het daarbij als zijn oordeel uitgesproken, "dat hij niet konde vinden dat deeze kwestie voor de ringsvergadering konde gebragt worden terwijl de wettigheid van de rekening moest worden beplijt." Toen de afgevaardigden voor de volgende Ringsvergadering (die van 1831) gekozen werden,

werd besloten dat "de afgevaardigden hun stipt zullen houden aan 't reeds dieswegens voortgebragte in de vorige Ringsvergadering," indien de zaak weer mocht voortgebracht worden. Ze kwam niet weer voor, en de geschiedenis heeft daarover een sluier getrokken. Doch daar waren harte-wonden aangebracht, die niet licht geheeld werden.

En om nu tot een recht verstand van de onenigheid tussen Ds. Edgar en de gemeente te komen, moeten wij wijzen op de grote grief tegen hem. Die was dat men zijn uitspraak van de Hollandse taal gans en al niet kon verstaan. Wel werd hij onder blijken van belangstelling en dankbaarheid in het midden van de gemeente ontvangen. Doch men klaagde later over de moeilijkheid door hem ondervonden in de poging om zich in zijn eerste preek te verklaren. Men dacht dat er verbetering zou komen, doch die bleef uit.

De gemeente had hoegenaamd geen stichting onder zijne prediking. De opkomsten bij de openbare erediensten werden al kleiner en kleiner en de kollekte werd gevolgelijk ook minder en minder. De jeugd kon niet behoorlijk gekatechiseerd worden. Daarbij werd ook geklaagd dat de predikant onbekend was met de ritus (Kerkgebruiken) van de Gereformeerde Kerk wat niet van hem als herder en leraar verwacht werd. Dit was gebleken uit de manier waarop hij de Sakramenten had bediend, en uit het feit dat men hem eraan moest herinneren op zekere "Heilige Dagen" dienst te houden.

Al deze klachten en nog andere werden door de gemeente voor de aandacht van de Regering gebracht in een petitie, waardoor men de dadelijke tussenkomst van de Waarnemende Goeverneur, Generaal Bourke, inriep. De petitie was in het Engels gesteld (Regerings-Archief, No. 68, gemerkt "Landdrost, Cape District") en luidde letterlijk als volgt:—

To His Honour Major-General Richard Bourke, K.B., Lieutenant-Governor and Commander-in-Chief of the Colony the Cape of Good Hope, &ca., &ca., &ca.

May it please Your Honour!

We, the undersigned Elders, Deacons, the late Elders and Deacons, and the members of the Congregation of the Reformed Church at the Tygerbergen, respectfully beg to state—

When the Congregation at Tygerbergen witnessed the arrival of the long-wished-for day of having their Church under the Grace of Providence so far completed, as enabled them to have Divine Service performed therein, it immediately became the object of their attention, to avoid everything that in any way, either at the moment or in the course of time could in the least tend to increase the debts which had been incurred by the Church, notwithstanding the liberal donations which had been contributed; and also to appropriate the revenue to be collected from time to time, after deducting therefrom the unavoidable expenses for periodical payments of these debts.

Since the consecration on the 6th of August, 1826, now almost two years ago, the Congregation at Tygerbergen have enjoyed the inestimable privilege of being visited occasionally by the Ministers

of the Reformed Church in Cape Town, those from the villages in the neighbourhood, as also by those who in their travels took the road through the village, and who, during their stay, performed Divine Service and the rites and ceremonies therewith connected to the general satisfaction and with no small degree of edification, as the regular attendance at the Service and the amount of alms then collected most convincingly have testified.

The advantage of such altho' limited religious instruction was at first deemed sufficient and well calculated to meet the wants of the congregation, and, therefore, it never entered the mind of any one of them to apply for a permanent Minister, neither were any steps taken for the purpose.

It was, therefore, very surprising to this newly-established congregation, amidst their quiet contentment, and whilst there existed vacancies in more remotest congregations, to witness the unceasing paternal care and anxiety of Your Honour so particularly extended towards this congregation in appointing without any solicitation on their *part* on the 26 May last, the Revd. Mr. J. Edgar as permanent Minister for Tygerberg.

This Gentleman was consequently received by the Undersigned under deep impressions of gratitude for the favour conferred, and, therefore, they had resolved to evince towards him that reverence and respect which not only the sacredness of his office demanded, but especially which the due fulfilment of the mighty duties imposed on him would justly entitle him to.

The congregation, however, soon discovered in his very first Sermon the great difficulty he experienced in endeavouring to explain himself in the Dutch language, but being disposed as benevolent and charitable Christians to make allowance to a certain degree for human weakness, they were far from instantly judging unfavourably of this Reverend Gentleman as to his proficiency in that language, and were rather inclined to attribute what was defective to temporary difficulties in the expectation that having acquired more confidence, added to a constant application, would very soon remedy the evil. But how sadly does the congregation, after having shown every possible indulgence and exhausted all patience, feel disappointed in their expectation. The sermons of this Gentleman continue to be, both with respect to language and pronunciation, so unintelligible that it is impossible that his discourses can in the least tend to the edification of the hearers, and consequently the congregation cannot derive any benefit therefrom.

To this is to be attributed that the apprehensions entertained in the first instance were very speedily realized, namely, a very thin congregation, thro' which the alms and revenue of the Church have decreased in the same ratio, so that on many occasions only a few shillings have been collected.

It is not this serious grievance only which the members of the Church feel at present, but moreover another and more alarming prospect presents itself to their view, when they reflect on the situation of the rising generation, and of all others who have not become

members of the Church, and who, to become such, must necessarily have the opportunity of receiving religious instructions from the Minister of the Church to which they belong. It is grievous to the undersigned to be obliged to add, that more than on one occasion the Gentleman has given most palpable proof of not being acquainted with the rites of the Reformed Church, nor with the duties imposed upon him as Minister in general, nor with those which regard him in particular; as has appeared at the Baptism of Children; — when he proceeded to the administration of the Holy Sacrament the Lord's Supper; — and also because it has been necessary to put him in mind to perform Service on Holy days which otherwise would not have been done.

Under such circumstances, involving no less than their eternal welfare, they cannot remain silent but they feel themselves imperatively called upon, boldly but respectfully, to represent this great and momentous grievance to Your Honour, with the most earnest request, that it may please Your Honour to give the subject the most mature and full consideration and to adopt such measures for the removal thereof as to Your Honour may seem meet.

The Congregation and members of the Church at Tygerberg would rather prefer being contented with the limited religious instruction they used to receive before the appointment of a permanent Minister, than be without any at all, which under the existing circumstances is virtually and actually the case.

The members of the Church, having now stated their grievances, consider it but a duty that, as to the general private Character of Mr. Edgar during his residence and stay amongst them, they have not observed anything in the least reprehensible, and that they are inclined to believe, that his labors may be crowned with more success in a congregation where he would be better understood.

(Signed) A. J. MEYBURG, J. W. LOUW, S. MALAN, J. A. LOUBSER,
A. J. LOUW J.-ZN., oud-ouderling G. A. WILLER, S. J. VAN
DER SPUY, W. A. VAN NIEKERK, H. H. VAN NIEKERK, J. J.
YYS SNR., G. W. LOUW, H. DE NECKER, GAB. LOUW, C.
DE WAAL C.-ZN., H. MELLET.

Cape of Good Hope,
30 July, 1828.

Overgaande nu tot een beschouwing van de inhoud van dit klacht-schrift moet erop gewezen worden dat het ingediend werd pas twee maanden na Ds. Edgar's aankomst in de gemeente, en dat indienen zonder kennisgeving aan hem was geschied. In zijn eerste kerkeradsvergadering, gehouden 1 September 1828, werd door hem als heel eerste punt op de agenda ter tafel gebracht "dat Zijn E.(erwaarde) vernomen had, dat de kerkvergadering, benevens eenige uit de Gemeente zich over Zijn E. bij de Kerk aan de Kaapstad, door een request zouden bezwaard hebben weshalven Zijn E. den kerkeraad verzogt een afschrift te mogen hebben van

opgemelde request, met de Namen der Intekenaren." Dit werd door de kerkeraad geweigerd. In de Notulen staat: "Niet geaccepteerd."

Onmiddellik daarop werd er toen door Ds. Edgar voorgesteld "om op staande voet in deze vergadering een brief aan de Kaapsche Kerkeraad te schrijven, ten einde een Copy te mogen hebben van zulk een request, terwijl Zijn E. het regelmatig oordeelde dat dit behoorde te geschieden." Het besluit van de kerkeraad hierop was "zich daarmede niet te zullen bemoeien, maar dat het aan Zijn Eerw. gevorderd wierd om zich daarover aan de Kaapsche Kerkeraad te adresseeren." Eindelijk vroeg Ds. Edgar "of hij dan de vrijheid zoude mogen hebben om de Synode bij de ringsniets bij tot zijn salaris — de Regering betaalde het gehele bedrag uit zodanige in deze zaak." Dit werd "goedgevonden."

Nu wil het ons voorkomen dat de klagers, hoewel ze betuigd hadden dat ze "als welwillende en liefdevolle Kristenen" geneigd waren geduld met de predikant, wat betreft verbetering van zijn uitspraak van de Hollandse taal, te beoefenen, in die beoefening uiterst ongeduldig waren. Zij gaven hem daartoe nauweliks twee maanden tijd. Dit was onbillik. Ook werden de aanklachten tegen hem in te scherpe taal gesteld. En het onbillikste van alles was zeker dat de kerkeraad geweigerd had aan de beklaagde een kopie van het klachtschrift tegen hem te geven. Een ding is zeker — zijn kennis van de Hollandse taal was zeer goed, al was zijn uitspraak ervan gebrekkig. Als een gegradueerde van Glasgow was het hem zeker niet zo erg moeilijk die taal aan te leren. Hij kende hem beter dan enige andere Schotse predikant van die tijd in onze Kerk. Dit blijkt uit brieven door hem geschreven, en vooral uit een leerrede die hij bij de sluiting van de Synode van 1829 heeft gehouden.

Het is dus te verstaan dat hij onder zulke grievende omstandigheden nauweliks met zegen in de gemeente kon arbeiden. De arme man moest huishuur uit eigen zak betalen. Hij gevoelde zich vreemd onder de Afrikaners die hem niet konden verstaan en zich als het ware met hem opgescheept zagen. Volgens het gebruik in die dagen droegen zij ook niets bij tot zijn salaris — de Regering betaalde het gehele bedrag uit de landskas.

DE VOORLEZER-MOEILIKHEID.

Daar was echter nog een andere moeilijkheid van nog ergere aard, en dat was de opzettelijke tegenstand welke Ds. Edgar van meet af van zijn voorlezer, de heer H. F. Mellet, moest verduren. Over diens gedrag had hij zich bij de goeverneur mondeling beklaagd en deze had hem gevraagd een schriftelijke verklaring in te zenden. Doch de predikant had daarmede getalmd in de hoop dat de heer Mellet, die ook de post van koster en onderwijzer bekleedde, zich beteren zou. Eindelijk na een jaar wachters en juist na afloop van de Synode waarop de Tijgerbergse kerkzaak behandeld en het gevoel hooggespannen was, kon Ds. Edgar het niet langer uithouden, gelijk blijkt uit de volgende brief (*vide* Regerings-archief, No. 60, C.O. 612) door hem aan de sekretaris van het gouvernement gericht:—

Tygerberg,
15 December, 1829.

Honourable Sir!

I hope you will lay the following before His Excellency the Governor.

About a year ago I complained to His Excellency concerning the conduct of Mr. H. F. Mellet, Church Clerk at Tygerberg, when His Excellency desired me to send in a written complaint. I have delayed so long, hoping that my clerk would suit his conduct more to his condition, but now, after long experience, I have no hope of any improvement.

This person against whom I complain, is Church Clerk, Sexton, and Dutch Schoolmaster. As Sexton he is my servant in my official capacity as minister of the congregation. In this office, where he is my servant, it is a common thing for him to stand at the side of, or behind his clergyman and ridicule him, by look, gesture, word or laughing, and sometimes, when all the persons present have been of his own party, he has done so before my face.

The general bearing of this person in church, especially during sermon, where he sits as Church Clerk before the pulpit, I have been told, is sometimes highly indecorous, and may be expressed by saying that it is like Harlequin and his master, whereby signals, chiefly consisting of motions of his eyes and forms of countenance, understood by individuals who encourage him, he expressed his opinion or his ridicule of the sermon.

He has been a most active person in every species of opposition to me, and I beg leave to submit the following particular charges.

1. A memorial was sent to the Honourable Lt.-Governor Major-General Bourke on July 30th, 1828, the object of which was to eject me from my situation, which memorial was *signed* by this Church Clerk of mine, and I am fully convinced he was a principal hand in getting it up. Among other falsehoods it is said in that memorial, as a charge against me, that the collection or alms had been "on *many occasions* only a *few shillings*" — and that is all that is said concerning the collection, evidently intended to make an impression that the amount of alms was generally only a few schellings; while it is clear from Church Books and also, I believe, will be found in our account for January, 1829, sent to Government, that the lowest collection for one month during the time alluded to in that memorial, was that of the month of June, 1828, which is 16.2 Rds., or about 4 Rixdollars each week, or each occasion.

This memorial was kept a secret and the Church Books were long withheld from me, to prevent me, I suppose, from exposing this false statement. A brother clergyman who had better access than I had to know how this memorial originated, wrote me on the 29th September, 1828: "I suspect your Church Clerk is at the bottom of it," and since that time I have had every reason to think so, but it is enough for my present purpose that he signed it.

2. On Sunday, 30th November, 1828, the Church Clerk got an instrumental band to play in Church in my absence, *because* he knew it to be *against* my inclination. Some of the party opposed to me also wished that the band should play, *but it could not have done so without the joint concurrence of the Church Clerk*, who confessed to me that he gave the tunes for the purpose that the band should play on Thursday preceding. This was done from a spirit of opposition. He excites the party opposed to me, and this party supports him.

3. On the 3rd December, 1828, Mr. Mellet as Sexton or Officer *refused* to call a meeting of the Churchwardens. After refusal he gave me notice that he had called the meeting.

4. On Monday, 12th October, 1829, I called to visit Mr. Mellet's school. I found he had convened no school that day, but was engaged in writing from the Cash Books belonging to the Churchwardens, which books had never been committed to him. He was making out an account of the state of the Church Funds without my knowledge, who, as chairman of the Churchwardens, had a right to know of such a thing. I am also the only Churchwarden whose responsibility for debts, etc., continues permanent, the other members being relieved of all responsibility at the end of two years. The books had not been entrusted to Mellet by the Churchwardens as a court. It was wholly a party underhand affair, the object of which, I have no doubt, was to make out a statement against me. The yearly account of our funds and of our management of them rendered to Government and signed by the Churchwardens is quite sufficient for all honest purposes.

5. On 28th September, 1828, Mr. Mellet as Sexton asked me to marry a couple before a written request was obtained from the Matrimonial Court. This couple being the first which I married, I was unacquainted with the law of the land and performed the ceremony in consequence of the Sexton's written request, which I still have in my possession and shall produce if necessary. Afterwards I asked Mellet before one witness, if he knew it was irregular to marry a couple at the time he wrote the request. He answered that *he knew it was irregular*. He admitted giving me the wrong advice, knowing it to be wrong.

I have repeatedly warned him of the consequences of his conduct and have also spoken of it from the pulpit without effect. He is a most improper person to be in a place where the clergyman is opposed, and where the people have such strong prejudices against the English. He, in a very considerable degree, destroys my usefulness. I, therefore, pray that His Excellency will remove him from his situation and give me a person inclined to assist me, as every one filling his office ought to be.

I have the honor to be,
 Honourable Sir,
 Your most Obedient Servant,
 (Sgd.) JAMES EDGAR, A.M.,
 Minister at Tygerberg.

Nog voor er een onderzoek in verband met dit klachtschrift kon worden ingesteld, was Ds. J. Spijker van Hottentots-Holland (Somerset) naar Zwartland (Malmesbury) verplaatst, en werd Ds. Edgar als zijn opvolger in de vakante gemeente aangewezen. Hij vertrok begin 1830, en met zijn vertrek was de vrede in de gemeente hersteld. Zeker niet een bevredigende manier van vredesluiting. In ieder geval de voorname steen des aanstoots was verplaatst, hoewel Mellet nog ettelike jaren de genoemde betrekkingen bleef bekleden tot 1839, toen J. F. Frylinck hem opvolgde. Hij was getrouwd met Rachel de Villiers, die het levenslicht aan een zestiental kinderen schonk.

HET KARAKTER VAN DS. EDGAR.

Ds. Edgar arbeidde te Somerset tot aan zijn dood. Hij was een vrome man Gods en een toegewijde dienstknecht van de Heer. Dit kan bevestigd worden uit wat zijn opvolger te Durban, Ds. J. J. Beck, op diens jubelfeest in 1884 getuigd heeft. Hij had zekerlik uit de mond van vromen vernomen wat zijn voorganger voor de gemeente innerlik geweest was — die vromen hadden hem goed *begrepen*, hoewel zij hem zo slecht konden verstaan. Op dit feest sprak de jubilaris van Ds. Edgar, “dien hij,” zo staat er in het verslag van de verrichtingen, “als eenen grooten weldoener der gemeente schilderde.” Hij ontsliep te Somerset-West op 22 Maart 1848 en in het verslag van de Staat van Godsdienst ingeleverd op de eerste Ringsvergadering na zijn dood en ondertekend door zijn opvolger aldaar, Dr. J. F. Reitz, en de volle kerkeraad (*vide* Kaapse Kerkarchief Notuleboek, Ring van Kaapstad, 1848), komt dit getuigenis voor:—

“De Kerkeraad van Somerset, Hottentots-Holland, kan aan Art. 34 der Kerkelijke Wet niet voldoen, zonder vooraf melding gemaakt te hebben van het hartgrievend verlies de gemeente op den 22sten Maart 1848 getroffen door het afsterven van hunnen geliefden Leeraar, den WelEerw. Heer J. Edgar. Gelijk wij verzekerd zijn dat zijn einde gelijkstandig is geweest aan zijn gansch voorbeeldigen wandel en zijne nagedachtenis van wege zijne warme belangstelling in het tijdelijke en eeuwige welzijn zijner kudde bij ons altijd in zegening zal blijven, zoo twijfelen wij niet of zijn gemis als Ringsbroeder zal ook betreurd worden.”

In hetzelfde verslag komen ook nog de volgende verklaringen voor :

“De Eerw. Heer Edgar had zelfs kort voor zijnen dood het genoegen te bespeuren dat de opkomst tot des Heeren voorhoven talrijker werd, waartoe zijn laatste huisbezoeking in de maand December j.l. niet weinig heeft toegebracht . . . . De Eerw. Heer Edgar, zich weinige dagen voor zijnen dood te zwak gevoelende zijne ambtspligten te vervullen, riep den bijstand van zijne ambtsbroeder, de konsulent, in.”

Gelijktijdig met zijne ambtsbetrachting als predikant heeft hij te Somerset-West ook school gehouden en het salaris dat hij als onderwijzer ontving, stond hij af in belang van de Kerk, terwijl een stuk grond dat

hij van het Goevernement als kerkeigendom kreeg, vijftien jaren geleden voor de som van £11,000 verkocht werd.

Op het kerkhof te Somerset-West, waar er enige groten, onder wie ook Onze Jan (Hofmeyr) begraven liggen, vindt men ook het graf van deze voortreflike dienstknecht des Heren. Op de eenvoudige grafsteen staat dit kort doch veelzeggend opschrift uitgebeiteld :

SACRED TO THE MEMORY
of
THE REVEREND JAMES EDGAR,
Minister of the Dutch Reformed Church of Somerset West,
and the beloved husband of
SUSANNA JUSTINA MALAN.
Born 19 January, 1789,
who, after having faithfully fulfilled the sacred duties as
Minister to that Congregation for the last XVIII
years, died at his residence, Somerset West,
On the 22 March, 1848.
Aged 59 years, 2 months and 3 days.

Ds. Edgar was tweemaal gehuwd. Zijn eerste vrouw was een Schotse dame — Elizabeth Smith, die 20 April 1841 te Somerset-West overleed. Hij hertrouwde met een Afrikaanse dame — Mej. S. J. Malan, die hem overleefde en in 1878 overleed. Er wonen nog familiebetrekkingen te Somerset-West.

FRAGMENT VAN EEN PREEK DOOR DS. EDGAR.

Aan een Bijlage (No. 131) van de *Acta Synodi* (1829) ontlene wij het volgende fragment van een preek van Ds. Edgar, zijnde het slot van de leerrede door hem bij het beëindigen van de verrichtingen van die Synode, naar aanleiding van Ezech. 33 : 11 uitgesproken :—

“Nu zoude ik moeten overgaan tot de plegtige betuiging in den tekst, dat God geen behagen scheidt in den dood der goddeloozen; maar wegens de onvolmaakte wijze waarop het eerste gedeelte dezer rede werd verhandeld, zijn er misschien nog velen hier tegenwoordig welke niet de minste overtuiging van dezen, den eeuwigten dood, hebben en welke in het minste van hunnen toestand niet bewust zijn. Daarom, om verder te gaan tot nieuwe gronden en hun te zeggen dat God geen behagen scheidt in hunnen dood, wanneer zij van het bestaan van dezen dood niet bewust zijn, zoude te vergeefs zijn. Daarom zullen wij deze waarschuwing besluiten met het verzoek aan een ieder die geen bewustzijn van dezen dood in zich heeft, om zijn geweten de volgende vragen te doen :

Heb ik altijd getracht de gedachtenis van God in mijn gemoed te koesteren? Heeft mijne ziel behagen gevonden in het navolgen Zijner voorschriften, in het beschouwen Zijner Volmaaktheden, en het bewonderen der heiligheid, der reinheid en der schoonheid van Zijn karakter? Heb ik genoeg gesmaakt in het lezen van Zijn Woord? Was dit mijn dagelijksch vermaak? Heb ik begeerd om in Gods huis te gaan om Hem te aanbidden? Heeft mijn hart God in het heiligdom gevolgd? Heb ik van mijn jeugd af het grootste ontvag voor den heiligen Sabbath betoond en mij op dien dag gedurig aan God gewijd? Heb ik naar deszelfs komst verlangd om mij des te onafgebrokener God te kunnen toewijden? Heb ik altijd den grootsten eerbied gehad voor Gods geboden, in dezelve genoeg gesmaakt, naar dezelve als naar bijeenkomsten met God verlangd en waar God Zich dikwerf genadevol aan de ziel openbaart? Heb ik mij gedurig opregt jegens mijnen naaste gedragen zonder hem te misleiden en mij zijne onwetendheid ten nutte te maken? Heb ik nimmer getracht bij hem mijn doel te bereiken door het vleijen zijner vooroordeelen, trots of ijdelheid, of door mij zijne zwakke zijde ten nutte makende? Ben ik nimmer te streng geweest omtrent diegenen welke in mijne magt stonden, hard jegens mijne minderen en kruipend jegens mijne meerderen? Was ik nimmer onregt jegens de ouderloozen, de weduwen, de vreemdelingen, en de armen? Was ik nimmer gramstorig zonder oorzaak, of wraakzuchtig? Heb ik beledigingen vergeven en mijne vijanden bemind, zoals het Evangelie gebiedt? Heb ik nimmer getracht mijn doel te bereiken door het verhehlen der waarheid, of door het ondersteunen van wat ik wist valsch te zijn? Heb ik mijn levenslang alle mijne pligten omtrent mijzelven en mijnen naasten vervuld? Heb ik van mijn jeugd af aan God altijd de hulde mijns harten en mijne hulde geschonken? Heb ik Zijne gunst boven alle aardse genot geschat? Ben ik bereid Hem door geluk en ongeluk te volgen? Heb ik mijne zonde beweend, en de vijandschap mijns harten jegens God beschreid? Heb ik om mijne zonden als om de oorzaak der smarten van mijnen Heiland getreurd? Wanneer ik tegen God gezondigd heb en geen berouw en geene vergiffenis verkregen heb, dan is geen geestelijk leven in mij. Laat zich een iegelijk op deze of dusdanige wijze ondervragen. Laat hij zich ook sommige bijzondere en hevige zonden afvragen, welke hij gepleegd heeft. Op deze wijze alleen kan de ontaardheid des harten aangevallen worden, en op deze wijze overtuigt de geest van God van zonde en regtvaardigheid. Algemeene bepalingen omtrent oorspronkelijke zonde, hoe billijk ook in zichzelf, zijn niet zoo dienstig om de ziel aan te sporen en een ernstige overdenking te verschaffen, welke niet de hulp van den Geest tot berouw brengen kunnen. Deze klaarblijkelijker zijnde, kunnen den ernstigen onderzoeker brengen tot het beschouwen der ingewortelde en oorspronkelijke kwalen van zijnen aard, en kunnen hem overtuigen dat zijn hart en ziel geheel en al van God vervreemd zijn, dat zijn vleeschelijke gemoed in vijandschap met God is, dat het Zijne wet niet volgt en niet volgen kan.

En laten wij niet denken dat wij ons de moeite hadden kunnen sparen van zoovele optellingen en waarschuwingen voor zonde, want

God spreek aldus tot de wachters: Wanneer Ik tot den goddeloozer zeg: O goddelooze, gij zult den dood sterven! en gij spreekt niet, om den goddelooze van zijnen weg af te manen; die goddelooze zal in zijne ongerechtigheid sterven, maar zijn bloed zal Ik van uwe hand eischen."

VII.

DE VAKATURE.

Na het vertrek van Ds. Edgar is de gemeente ruim vier jaren lang vakant (1830—1834) gebleven. Er was geen predikant met wie de gouverneur de vakature kon opvullen. Wel had men Dr. William Robertson, die in 1831 uit Schotland kwam, als leraar begeerd, doch hij werd te Clanwilliam geplaatst. Gedurende die vier jaren werd de gemeente bezocht en bearbeid door de konsulent, Ds. J. Spijker van Zwartland. De naam van Marthinus Laurentius Neethling komt in die tijd herhaaldelijk voor als ouderling, die dan in de regel afgevaardigd werd om de gemeente bij de Rings- en Synodale vergaderingen te vertegenwoordigen. Hij moet een biezonder vroom man en knap mens geweest zijn. Ds. Beck heeft dan ook zijn naam 50 jaren later spesiaal genoemd, toen hij het gouden Jubileum van zijne bediening in de gemeente vierde. Als Scriba van de kerkeraad tot aan zijn dood notuleerde hij alles zeer getrouw en netjes. Andere ouderlingen wier namen insgelijks herhaaldelijk genoemd worden, waren W. H. Theunissen en A. J. Meyburg. De heer G. A. Willer, die ook veel voor de gemeente heeft gedaan, overleed in 1832. Hij was getrouwd met Margaretha Johanna Strijdom, weduwe van Johannes Christoffel Schabort. De familie Willer, die nooit talrijk was, was van Duitse oorsprong, zijnde de stamvader, Godlieb Willer, afkomstig geweest van Dantzig. Hij was vaandrig in dienst van de Oost-Indiese Kompanjie en 17 September 1741 getrouwd met Maria Anna Grové.

Een groot werk dat gedurende de vakature tot stand gebracht werd, was het aanbrengen van de tegenwoordige ringmuur om de kerk. Doch het ging niet gemakkelijk. Reeds in 1831 was in de kerkeraad voorgesteld "de noodzakelijkheid van eene ringmuur om de kerk, ten eijnde ze te secureeren voor brand en te dienen tot eene begraafplaats." Toen er om de muur te bouwen twee tenders waren ingekomen en het gebleken was dat dezezelve 2,500 Rds. zou kosten en er slechts voor 400 Rds. was ingetekend door belangstellende gemeenteleden en de staat van de kerkekas geen verdere bijdrage kon doen, werd de zaak vooreerst opgegeven. Doch toen er op 29 Augustus 1832 een onstichtelijk voorval bij de kerk plaats vond, werd de zaak opnieuw aangepakt. Het gebeurde werd in de volgende woorden door ouderling Neethling weergegeven: "Dat een ossenwagen over het fundament van de Kerk is gevoerd tegen de Kerk- en Consistorie-muur aan de Zuidoost zijde, aldaar de nagt doorgebracht heeft, en tusschen de wagen en Consistoriekamer-muur, circa agt voeten van de muur, vlak voor de venster, met renoster bosschen een groot vuur gemaakt, zodanig dat op die plaats de asch wel een duijn dik lag, en ingevolge de mist

der beesten, geen twijfel was of de voorossen waren vastgebonden aan de kruk (deurknop) van de Kleijne Consistorie-deur. Dat 't gezigt daarvan door ware Christenen niet dan met afgrijzen konde worden aangezien, en aan den anderen kant met eerbied daarin moet bewonderen, de goedheid van den Almachtige, om eenen tempel tot Zijne eeredienst opgerigt, voor zo een dringend gevaar om door vuur te worden verteerd, te hebben bespaard. En verklaarde hij ouderling verder, dat bij de schouwing hem gebleken is, dat twee paarden wagens vóór 't gebeurde van 29 Augustus zeer na op de hoek van de kerkgevel aan de Zuidoost zijde ontspannen geweest zijn, door de mist en stroo die er nog te zien was."

Dit was voor de kerkeraad te veel. Hij besloot, na overweging, dat hieromtrent met nadruk moet worden gehandeld, en riep tot dat einde een gekombineerde kerkeraadvergadering op 28 Oktober bijeen. Op een kerkeraadvergadering die aan die gekombineerde vergadering voorafging, werd de volgende brief van een oud-diaken, de heer Jacobus Henricus Blanckenberg—hij was de grootvader van schrijver dezes—voorgelezen door de ouderling Neethling, die hem ontvangen had:—

Welbeloond,
den 25 October 1832.

Waarde Broeder,

Het doet mij leed dat ik aan 't verzoek van kerkenraden niet kan voldoen. Ik rijd naar de vendutie van Nieuwepost en vervolgens naar mijne plaats, en kom voor Maandag niet terug. Edog, zal ik u eene propositie doen, namentlijk, om twee Hondert Rijxdaalders bij te dragen tot den opbouw der Ringmuur om de Kerk, onder voorwaarde, dat ik voor het toekomende verschoond blijve tot Kerkeraad benoemd te worden. Mijn verre afstand van de Kerk en een moeilijke weg zouden mij hinderen aan mijne pligten te voldoen. Wanneer mijn propositie mogte aangenomen worden, verzoek ik dat dezelve in de Kerkelijke Notulen moge geinsereerd worden. UEd.'s antwoord verzoeken ik hierop.

Ik heb de Eer met agting te zijn,
Waarde Broeder,
UEd. Dw. Dienaar en Medebroeder,
J. H. BLANCKENBERG.

De kerkeraad heeft de propositie aangenomen, ook omdat hij (de heer J. H. Blanckenberg) "een zeer korpulent (zwaarwegend) mensch is, daarbij in aanmerking nemende de arme staat der Kerk, en de verlegenheid waarin de Kerkeraad zig bevind om tot zekerheid van de Kerk 't nodig geld te vinden tot opbouw van een ringmuur, die van 't grootst belang is."

Op de gekombineerde vergadering is toen besloten tot het bouwen van "een agt hondert voeten muur met den ingang," met de volgende bepalingen erbij, aantonende welk degelijk werk men ervan gemaakt heeft: "Dat 't fundament, alwaar men losse grond vind, tot agtien duijmen diep zal moeten komen, en waar klippen gevonden wordt, twaalf, zelfs minder duijmen, dog niet minder dan tien; dat 't fundament tot ses duijmen boven de oppervlakte van de grond moet worden uijtgemesseld, op een breedte van negentien duijm. Vervolgens op 't fundament twaalf-duijm muur met

klippen, die met de plijstering vijftien duim dikte houden moeten — daarop vier en een half voet muur, de roef eronder begrepen, van goede gare gebakke stenen, sterk bestand tegen water, zo, dat de muur van de snijding van 't fundament tot 't bovenste van de roef, vijf voet en ses duim komt, en de breete of dikte van de muur vijftien duimen, geplijsterd met zeer goede steenkalk." Om de nodige fondsen tot het bouwen te vinden, zijn er toen kollektelijsten in de gemeente rondgezonden, waarop de lidmaten tamelijk flink getekend hebben. O.a. staat genotuleerd dat tot dat einde de oud-ouderling G. A. Willer 3 honderd rijksdaalders en de heer J. A. Louw 50 Rds. had beloofd. De voornaamste kollektanten waren de ouderlingen W. H. Theunissen en M. L. Neethling en de diaken A. J. Louw J.-zn. De muur werd in 1833 voltooid. Hij staat vandaag nog. Wat hij precies gekost heeft, is niet bekend, aangezien eenige bladzijden uit het Notulenboek verloren zijn geraakt. En het zijn juist die bladzijden waarop, volgens besluit van de kerkeraad, opgenomen werden tot aandenking de namen van degenen "die tot den opbouw der ringmuur ingetekend en hunne intekening met betaling bekragtigd hebben." Dezelfde teboekstelling werd ook in 1830 gedaan "omtrent degenen die tot den opbouw der kerk hebben ingetekend." Ongelukkig is het grootste gedeelte van deze lijst ook verloren gegaan.

Gedurende de vakature vond de eerste verkoping van erven ten behoeve van de kerk plaats, nadat de kerkeraad erfgrond-brieven van het in 1826 toegekende stuk grond had bekomen. In verband met de opmeting wordt de naam van zekere landmeter Duminy genoemd. In diezelfde tijd werd tevens de limietscheiding tussen de kerken van de Kaap, Tijgerberg en Wijnberg vastgesteld. Voor de eerste maal is daar ook sprake van het betalen van "kerkgeregtigheid," waardoor onder de bepaling van de Kerkelijke Ordonnantie van 't Bataafsche Gouvernement (1804) vastgesteld was dat ten behoeve van de kerkekas moest betaald worden als "kerkgeregtigheid" — "voor een lijk, begraven wordende op private grondeigendom binnen de limieten van de Kerk, boven de twaalf jaren drie rijksdaalders, en beneden de twaalf jaren twee rijksdaalders." Voor een begrafenis die op kerkeigendom plaats vond, waren de sommen 4 en 3 rijksdaalders respektievelik.

VIII.

DS. J. J. BECK, M.A.

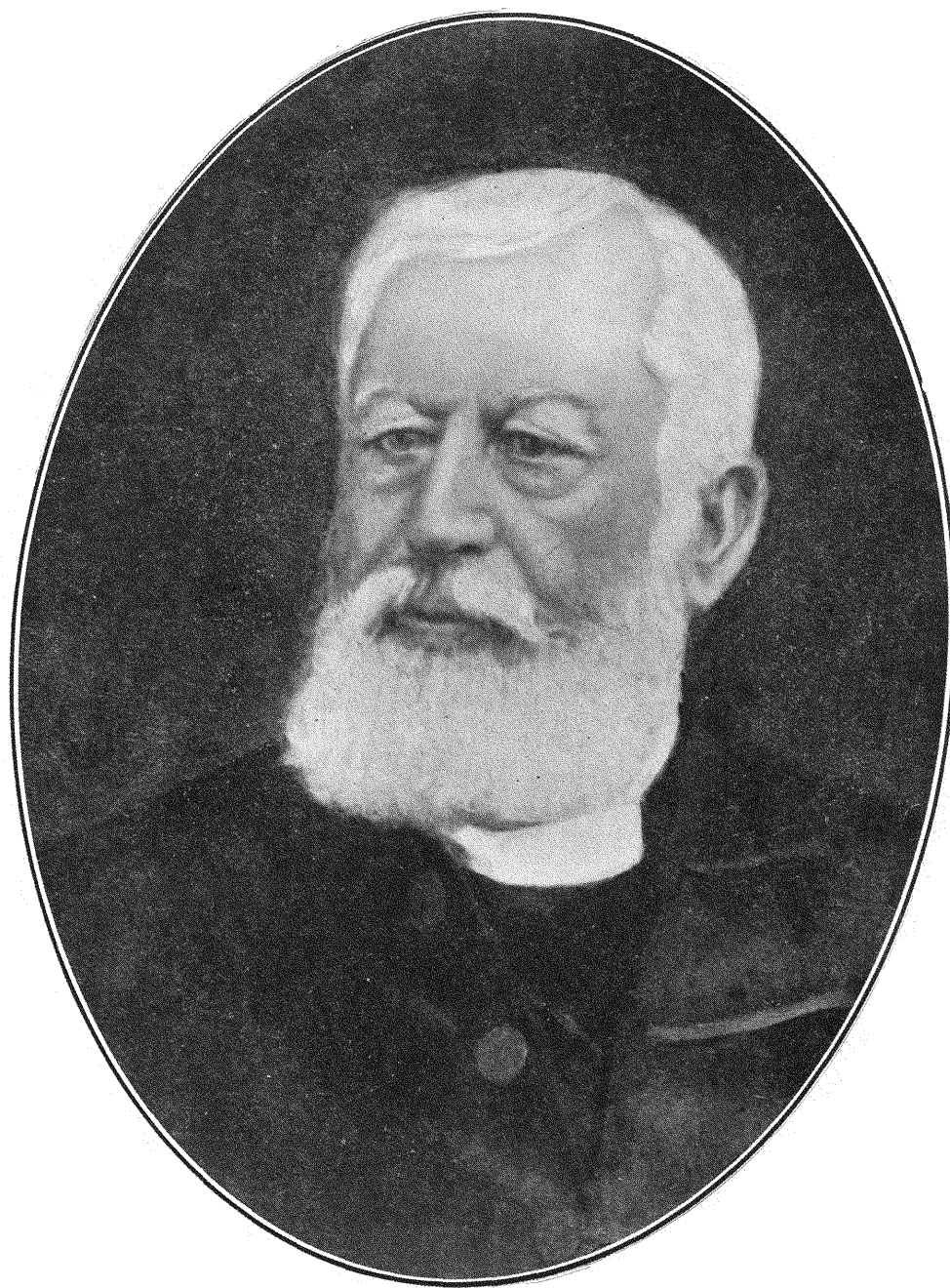
AFKOMST EN STUDIEJAREN.

Ds. Johannes Jacobus Beck werd 21 April 1808 in de Kaapstad geboren. Zijn vader, Johan Frederik Beck, 'n wijnhandelaar te Kaapstad, was Duits van afkomst, en zijn moeder, Catharina Florentina Vos, 'n Kaapse dame uit een oude, welbekende familie. Het kind werd gedoopt in de Lutherse Kerk, Strandstraat, en de jongeling, toen hij achttien jaren oud was, naar Schotland gestuurd om tot de evangeliebediening opgeleid te worden. Die opleiding geschiedde aan de Universiteit van Glasgow, waar de jonge Kapenaar de M.A.-graad behaalde en aan de

St. Andrew's Universiteit, waar hij zijn studie in de theologie voltooide. Hij schijnt, alvorens naar Zuid-Afrika terug te keren, een bezoek aan Ierland gebracht te hebben, want zijn legitimatie tot de predikdienst vond plaats in de boezem van de Presbyteriaanse Kerk te Belfast, waar hij geordend werd. In zijn vaderland teruggekeerd en op 6 November 1833 gelegitimeerd, is hij in 't huwelijk getreden met een nicht van hem, Mej. Catharina Florentina Proctor, 'n dochter van Kapitein W. Proctor, die met Lord Charles Somerset naar Zuid-Afrika gekomen en met Elizabeth Rachel Vos getrouwd was. Ds. M. C. Vos, de predikant die in onze Kerkgeschiedenis zo welbekend is, was 'n oom van Ds. Beck.

BEVESTIGING EN AANVANGSARBEID.

Kort na zijn aankomst is Ds. Beck door de Goeverneur aangesteld tegen een jaarliks salaris van £200, om de vakature in de gemeente Tiggerberg aan te vullen. Zijn bevestiging te D'Urban (toen nog Pam-poenkraal geheten) vond plaats op 9 Februarie 1834 door de konsulent, Ds. J. Spijker, destijds van Zwartland. Op de eerste kerkeraadvergadering waarover hij presideerde, "gaf hij te kennen zijn verlangen om als predikant eene vaste woning te hebben en verzocht de vergadering een middel te heramen ter verkrijging derzelve." Ongelukkig was daar geen geld in de kerkekas, want het vorig jaar was daar een debiet balans "als saldo te kwaad gebleven." Toch besloot men dadelik een intekeninglijst te vervaardigen, welke broeders kerkeraadsliden, die tevens veldkornetten waren, aannamen in persoon in hun distrikt ter tekening aan de lidmaten te presenteren en hun daartoe aantemoedigen, "terwijl ijder presente lid opgaf, de som door hem bij te dragen en bleek te belopen op 710 Rds." De heer Jan Rudolph Louw, die niet tot de gemeente behoorde, maar toch een plaats binnen hare limieten had en waarop hij kerkegeld moest betalen, bood aan dat hij tot 't bouwen van een pastorie 400 Rds. zou bijdragen, doch vroeg "of het niet billijk zoude zijn dat hij, die zo edelmoedig bijdraag, verschoond mogt worden van kerkegeld te betalen voor zijn plaats Ligtenburg, gelegen aan Kuijlsrivier." De kerkeraad was maar te blij om de bijdrage te ontvangen en antwoordde toestemmend. De pastorie werd door de heren Arderne en Martin van Kaapstad gebouwd voor 7,000 Rds. (£525). Tot betaling hiervan was daar door subskriptie slechts £200 ingekomen: weshalve besloten werd de Goeverneur te verzoeken "te permitteren dat de kerkeraad ter verkrijging van geld daartoe benodigd, de pastorie en het land daartoe behorende, daaronder spesiaal te verbinden." Ds. Beck en de ouderlingen W. H. Theunissen en M. L. Neethling dienden als bouwkommissie. De heer W. Hiddingh van Kaapstad gaf het benodigde geld op eerste verband. De bijdragen door gemeenteliden gegeven kwamen in bij stukjes en brokjes. Slechts zes personen gaven honderd of meer rijksdaalders, te weten: Adriaan Johannes Louw J.-zn. (200), Gabriel Johannes Vos (200), Willem Hendrik Theunissen (100), Marthinus Laurentius Neethling (100), J. J. L. Kotze (100), en J. J. Kotze Sr. (100). Ds. Beck droeg zelf 50 Rds. bij. De namen van de donateurs zijn op Kerkeraadbesluit in 't Notulenboek opgenomen. Daaronder is een afzonderlike lijst van "jufvrouwen die ingetekend hadden." Eerst in 1837 was de pastorie klaar en kon de predikant dezelve betrekken. Later werden een pak-, bediende- en kinderkamer aangebouwd — de laatste

Ds. J. J. Brock, M.A.

op verzoek van de leraar, "wyl hij niet in staat is na behoren te studeren door het geraas zijner kinderen, wyl hun (tegenwoordig) slaapvertrek niet groot en tegens de studeerkamer is."

Toen Ds. Beck begin 1834 in de gemeente kwam, was het nog slaven-tijd. Doch op 1 Desember van dat jaar werden de slaven vrij, onder verplichting nog enige jaren bij hun vroegere meesters voor geld te dienen. In verband met die vrijverklaring werd een behoorlike taksatie van de slaven gemaakt. Zo lezen wij dat de ouderling A. J. Louw J.-zn. en de diakenen S. J. van der Spuy, Jac. van Breda en S. Malan de kerkeraads-vergadering op 8 Januarie 1835 niet konden bijwonen "hun excuseerende wyl de taxateurs van slaven in hun wijk de slaven taxeerden."

ZENDINGWERK IN DE GEMEENTE.

De eerste vermelding in de Notulen aangaande de noodzakelijkheid van de geestelike bearbeiding der heidenen in het distrikt, komt voor in de vorm van een voorstel door de ouderling Adriaan Johannes Louw in de kerkeraadsvergadering van 28 Februarie 1838 "om eene schikking te beraamen tot onderwijs der hijdenen." Die schikking werd weliswaar niet dadelik gemaakt, doch op 29 Januarie 1839 roerde oud. Louw de zaak weer aan, en toen werd besloten "dat de vrijswarten (vrijgemaakte slaven) van't manlijke geslagt (vooreerst) zullen worden geplaatst op de gaanderij, en die van't vrouwelijke geslagt eronder — dog wanneer er van het laatste ledematen worden, kunnen zij stoelen te koop krijgen in de agterste reijen van bijde vleugels." De gekleurden die tot de gemeente behoren, zitten tot vandaag nog op de galerij van de kerk bij de openbare erediensten.

Op 3 Oktober 1843 besloot de kerkeraad tot het daarstellen van een schoolgebouw van 60 voet bij 20, "tot onderwijs der Hijdenen." Later werd er ook een Zendinggenootschap in de gemeente opgericht en besloten tot het bouwen van een Zendinggesticht. Dit gebouw werd 4 Mei 1851 ingewijd door Dr. Philip Faure van Wijnberg met een redevoering over Matt. 28: 19. De heer J. W. F. Roth werd aangesteld als oefenaar. Hij bekleedde ook de betrekking van onderwijzer, voorlezer en katechiseermeester en was te Durban werkzaam tot 1860. Later werd hij zendeling van onze Kerk en arbeidde als zodanig te Wijnberg en in de Ebenezer-gemeente, Kaapstad (1863—1874). In 1874 keerde hij terug naar Holland, zijn vaderland, en nadat hij als predikant gelegitimeerd was, stond hij jaren lang te Spijk.

'N PREEK MET VOORGELED VAN DS. BECK.

In hetzelfde jaar van Ds. Beck's bevestiging in de gemeente werd de vierde Synode van onze Kerk in de Kaapstad gehouden. Vergezeld van de heer M. L. Neethling als afgevaardigde ouderling, woonde hij de vergadering bij. Hij schijnt niet aan de diskussieën deelgenomen te hebben, waarschijnlijk omdat hij, bescheidenheidshalve, als jong predikant — hij was toen slechts 26 jaren oud — zichzelf onervaren beschouwde om een oordeel over kerkelike zaken uit te spreken. Aan het einde van de verrichtingen echter werd hij door de Moderatuur aangewezen om de sluitingsrede te houden. Hij gehoorzaamde, hoewel het hem gewis niet een gemakkelijke taak was. Onder het gehoor waren oude Kerkvaders zoals Di. A. Faure, J. Spijker, T. J. Herold, A. Murray, C. Fraser, de

Kommissarissen-Politiek Sir J. A. Truter en Dr. D. F. Berrangé, en verscheidene notabelen. De sluiting vond plaats op Zaterdag, 15 November 1834 in de Oude Kerk, vóór hare vergroting in de tegenwoordige Grote Kerk. In de Acta staat aangetekend: "Zoodra de Leden van de Synode in het kerkgebouw zitting genomen hadden, gaf de Voorlezer op om te zingen Gez. 36 : 1, 2, 4, 5. Onder het zingen waarvan de WelEerw. Heer J. Beck het predikgstoelte beklom, en na voorafspraak en gebed, te zingen opgaf Gez. 156 : 1, en vervolgens eene leerrede uitsprak na afloop waarvan door ZijnEerw. werd opgegeven Gez. 77 : 3, 4, 5, onder het zingen waarvan ZijnEerw. van het predikgstoelte kwam." Deze leerrede over 1 Kor. 15 : 58 is in ons Kerkelijk Archief in bewaring gehouden. En daar Ds. Beck kort voor zijn dood bevel had gegeven dat al zijn preken en papieren verbrand moesten worden, laten wij hier volgen de gemelde voorafspraak en 't gebed van de enigste preek die er van hem bestaat.

DE VOORAFSPRAAK.

HoogEerw. en Zeer Geleerde Moderator dezer Algemeene Vergadering.
WelEerw. en Zeer Geachte Medearbeiders in het Evangelie.

WelEd. en Hoogachtbare Heeren Commissarissen-Politiek

En gij allen die ter bijwoning van deze plechtigheid godsdienstig
bijeengekomen zijt!

Genade, Vrede en Barmhartigheid van God den Vader, den
Zoon, door den Heiligen Geest, worde over allen rijkelijk
vermenigvuldigd!

Geachte en Zeer Gewenschte Toehoorderen!

Als lid dezer Synode Vergadering is het op mij gevallen om derzelve verrigtingen te sluiten. Ik kan mijn leed niet verbergen dat eene pligt van zooveel aanbelang niet aan iemand uwer van meer ondervinding en bekwaamheid toevertrouwd is geworden. Het kan niet anders dan als vermetelheid in mij beschouwd worden, schoon ambtshalve, om u, die mijne vaders in ondervinding zijt, te waarschuwen of te vermanen. Onder een diep gevoel van mijne onbekwaamheid ben ik heden voor u opgetreden. De gedachte egter nogtans dat gij reeds voor jaren in den wijngaard des Heeren gearbeid hebt, is in staat om mij bij deze plechtige gelegenheid te ondersteunen. Want ik gevoel hoe verre ik ook te kort schieten moge in de volbrenging van die taak welke mij opgelegd is geworden, nogtans zal er geen wezenlijk kwaad gesticht worden in zoo verre gij er in betrokken zijt.

De gedachte dat gij met de moeilijkheden van uw ambt bekend zijt en dat gij mij met toegenegenheid beschouwen zult, doet mij tot mijne taak met vertrouwen en vrijmoedigheid overgaan. Ik vergeete echter niet dat ik, dat wij allen, bijstand van Boven behoeven. Bid den wij God dan om Zijnen zegen.

GEBED.

Wij zeggen U dank, Groote en Goede God, voor de gelegenheid welke ons nu vergund wordt om tot den troon Uwer genade te naderen, om voor U alle onze nooden en alle onze begeerten bekend te maken.

Wij zijn zulke voorregten niet waardig; doch wilt Gij degenen die U zoeken, niet beschaamd laten worden, volmaken hetgeen wij behoeven. Mogen wij in de hoope toenemen. Mogen wij rijk zijn in de Geest en mogen wij met alle de vruchten der gerechtigheid vervuld worden. Mogen wij toch niet tot dat getal behooren, die altijd leeren doch nimmer wijs worden. Mogen wij welgegronde denkbeelden van de zedelijke waarheden hebben, en mogt iedere grondstelling welke wij in ons verstand toelaten, een krachtadigen invloed op onze harten hebben. Leer Gij ons tegen alle die neigingen te waken, welke tegen onze ziel strijden. Mogen wij standvastig altijd onbeweeglijk zijn in het werk des Heeren. Mogen wij den goeden strijd des geloofs strijden. Mogen wij vlijtig in Uwen wijngaard arbeiden. Mogen wij niet alleen onbesproken van gedrag, doch ook nuttig zijn, de kracht van het Woord des Levens vertoonende en de leer van God, onzen Zaligmaker, in alles versierende.

Zegen Gij de Algemeene Vergadering der Hervormde Kerk dezer volksplanting. Uw zegen bekroone de pogingen welke aangewend zijn geworden om de belangen van dezelve te bevorderen. Mogen deze pogingen niet ijdel zijn; doch laat het genoegen des Heeren in onze handen voortgaan. Bevestig Gij het werk onzer handen; ja, het werk onzer handen bevestig Gij dat.

Hem nu die machtig is ons van struikelen te bewaren en onstraffelijk te stellen voor Zijne heerlijkheid en vreugde, den alleen wijzen God, onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en macht, beide nu en in alle eeuwigheid. Amen. (Kaapse Kerkarchief *Acta Synodi* 1834, bijlage gemerkt Z.)

DS. BECK EN DE SYNODE.

Ds. Beck was niet een alledaags mens. Niet dat hij door biezondere bekwaamheid of buitengewone begaafdheid gekenmerkt was. Neen; toch was hij niet zoals ieder ander. Hij deed niet zoals alle man. In onderscheidene opzichten verschilde hij in gevoelens van de maatschappij die hem omringde. Vandaar dat hij dikwels heftige tegenstand ondervond en niet zelden met andersdenkenden in botsing kwam. Dit gebeurde op zeer opvallende wijze in de drie Synoden tussen 1842 en 1852. Ds. Beck had de Ringsvergaderingen van 1839 en 1840 niet willen bijwonen. Aangezien hij geen reden van afwezigheid had opgegeven, werd hij in de boete geslagen, daar hij in het oordeel van de meerderheid der vergadering van 1840 Art. 2 van het Kerkelijke Reglement van herderlik onderzoek had overtreden. Dat artikel bepaalde dat al de leden van de Ringsvergadering daarbij tegenwoordig behoren te zijn "en die zonder wettige redenen (door de vergadering te beoordeelen) afwezig is, verbeurt eene boete van Rds. 12, ten profijte van het Synodale Fonds."

Ds. Beck stoorde zich aan de boeteoplegging niet. En toen hij het volgend jaar (1841) zich voor de derde maal zonder opgaaf van redenen absenteerde, besloot de Ring "dat Z.Eerw. de boete zal moeten betalen." Doch op diezelfde Ringsvergadering had Ds. Beck een zijdelingse klacht tegen een van de leden van die vergadering ingediend, en wel in de

vorm van een vraag in de volgende bewoording: "Of een predikant van de Ned. Ger. Kerk een lijkrede houdende binnen het Kerkeplein, (let wel, niet op eene publieke begraafplaats maar binnen het Kerkeplein) onder contrôle van een naburige predikant van die Kerk en in zijne tegenwoordigheid, niet alleen zonder de toestemming van dezen daartoe verkregen te hebben, maar zelfs zonder hem daarvan eenige kennis te geven — of zoodanig gedrag niet strijdig was met het 25ste Artikel van het Algemeen Reglement, en of onder de gemelde omstandigheid hetzelfde niet moet beschouwd worden als eene moedwillige verkrachting van dat gedeelte der wet." Art. 25 luidde als volgt: "Geen Leeraar zal in de Parochie van eenen andere prediken, tenzij met voorkennis en verlof van den Leeraar dier Parochie, of bij deszelfs afwezendheid, met voorkennis van den kerkenraad." Uit de discussie die op de behandeling van de vraag volgde, bleek dat Dr. S. P. Heyns, de voorzitter van de vergadering, de door Ds. Beck bedoelde predikant was die zonder zijn toestemming een lijkdienst in zijn gemeente had gehouden — de doctor maakte zelf de erkenning. Uit dit voorval was een onaangenaam gevoel tussen de twee predikanten ontstaan, en dat was de grondoorzaak waarom Ds. Beck zich absenteerde. Toen nu de Ringsvergadering, omdat hij de opgelegde boete niet had willen betalen, besloot "van dat gedrag aan de e.k. Synode kennis te geven," doch op de vraag van de kerkeraad verklaarde "ten uiterste verwonderd en zeer gevoelig te zijn over het voorstellen van zoodanig eene vraag," was Ds. Beck's toorn billik ontstoken en zijn ontevredenheid ten toppunt gestegen. Vervolgens weigerde hij de Synode van 1842 bij te wonen, doch toen de zaak tegen hem in behandeling kwam, legde hij aan de Vergadering een Memorie voor, waarin hij aan al zijne grieven lucht gaf en waarin hij o.a. vroeg: "Kan de Synode het gelooven dat de Ring, terwijl dezelve bezig was eene kwestie in overweging te nemen, waarvan Dr. Heyns erkende partij te zijn, hem — Dr. Heyns — desniettemin toeliet zijne plaats als Moderator (zegge Voorzitter) te blijven behouden, en dezelve Ring die Art. 2 van het Reglement voor Kerkelijk Reglement (visitatie) op mijne zaak van toepassing maakte, echter niet alleen verklaarde dat het 25ste Art. niet slechts in het geval in kwestie irrelevant was, maar bovendien nog besloot —" zoals hierboven aangehaald. Deze Memorie werd voorgelezen "niettegenstaande," in het oordeel van de Moderator die "onbehoorlike en beleedigende uitdrukkingen bevatte." Die uitdrukkingen hadden vooral betrekking op de predikanten Heyns en Spijker. In de loop van de discussie betuigde de aangeklaagde schriftelijk zijn leedwezen daarover, en nadat de Synode een rapport had ontvangen van een kommissie door hem benoemd om de gehele zaak grondig te onderzoeken, besloot hij: (a) Dat de Apologie door den WelEerw. Heer Beck gemaakt, als voldoende beschouwd worde. (b) Dat de Synode den WelEerw. Heer Beck haar gevoelens te kennen geve, dat de Predikanten ambtshalve verplicht zijn de hoogere Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen. (c) Dat de Synode verklare, dat de Ring het regt had den WelEerw. Heer Beck te beboeten, doch handelende in den geeste welke deze Svnodale Vergadering kenschetst, den Ring aanbevele om de boete te schenken. (d) Dat de Synode niet anders dan ten hoogsten afkeuren kan den geest doorstralende in de uitdrukkingen gebezigd in de aan de Vergadering voorgelegde geschriften van den WelEerw. Heer Beck, en Zijn WelEerw.

Mev. Ds. Beck.

(Portret na haar dood genomen.)

Zij was van geboorte Catharina Florentina Proctor en trad met Ds. Beck in 1834 in 't huwelijk, waaruit een zes-tal kinderen geboren werd—een waarvan, Walter, lang onze Kerk als ouderling van de Gemeente Rondebosch heeft gediend. Mevr. Beck overleed te Durbanville 17 Nov. 1854. "Zij was een vrouw van een allerbeminnelijkst karakter en verwierf zich de algemene hoogachting der Gemeente" (De Kerkbode 25 Nov. 1854).

gelaste om in het vervolg ten aanzien van hoogere Kerkelijke Vergaderingen, den gepasten eerbied in acht te nemen." Tegen dit besluit leverde Ds. G. W. A. van der Lingen van de Paarl in geschrifte een protest in.

Toen de volgende Synode (in 1847) vergaderde, nam Ds. Beck zijn plaats in — doch slechts bij de officiële opening. Daarna schitterde hij door zijn afwezigheid, waarvoor hij verschoning pleitte in de vorm van een beschrijvingspunt ingezonden door de Synodale Kommissie, behelzende "gemoedelijke bezwaren wegens het niet-bijwonen der hoogere Kerkelijke Vergaderingen." De Synode was (in de 9de Zitting) van oordeel "dat dezelve van geen genoegzaam gewigt zijn," en besloot verder "den Wel-Eerw. Beck hiervan kennis te geven, met verzoek van ten spoedigste staande deze Vergadering van hem te mogen weten, of hij al of niet voornemens is aan de kerkelijke wetten en bepalingen te voldoen." Al de leden behalve Ds. J. Scholtz van Piquetberg stemden voor dit voorstel. In de 13de Zitting werd een antwoord van Ds. Beck voorgelezen. Na discussie besloot de Synode dat aan Ds. Beck kennis gegeven worde, dat zijn antwoord onvoldoende wordt beschouwd, en dat hij namens de Synode aangeschreven worde om op aanstaande Vrijdag morgen bij het openen der Vergadering tegenwoordig te zijn, met belofte om voortaan de Hoogere Kerkvergaderingen gezettelijk te zullen bijwonen, zullende de Vergadering, indien deze maatregel met geen goeden uitslag mogt achtervolgd worden, gedrongen zijn om ernstiger stappen te moeten nemen, met bekendstelling nochtans van de hoop, welke de Vergadering koestert, dat Ds. Beck, door aan deze aanschrijving te voldoen, haar die onaangename taak besparen zal." Deze aanschrijving werd naar Durban verzonden "per expresse op Synodale kosten." Ds. Beck zond een schriftelijk antwoord, naar aanleiding waarvan door de Synode besloten werd, "dat Ds. Beck, uit hoofde van zijne voortdurende weigering om de Hoogere Vergaderingen bij te wonen, zich aan pligtverzuim en ongehoorzaamheid schuldig maakt; en daar alle pogingen om hem van zijne dwaling te overtuigen, tot leedwezen de Synode, vruchteloos zijn geweest, zoo wordt besloten den Wel-Eerw. Beck in zijne dienst te schorsen, voor den tijd van zes weken, met verlies van traktement, en dat daarvan aan het Gouvernement en den Kerkeraad van Durban kennis worde gegeven." Di. J. C. Moorrees, Fraser, Robertson en Reid, en oud. P. van Breda stemden in de minderheid. De Synode bepaalde verder dat dit besluit in werking zou treden "dadelijk na afloop van de eerstvolgende Ringsvergadering, wanneer Ds. Beck dezelve niet zal hebben bijgewoond, of geene wettige redenen van zijne afwezigheid aan de Vergadering zal hebben ingezonden."

De volgende Synode vergaderde in 1852. Ds. Beck nam zitting. Intussen had hij een kommunitatie gericht aan het Gouvernement omtrent de handelwijze van de Synode jegens hem, en had hij ook de Ringsvergaderingen bijgewoond, en toen hij nu aan de Synode het verzoek deed "dat het door de laatste Algemeene Kerkvergadering over hem gevelde vonnis mogte vernietigd worden," besloot de Synode, "in aanmerking nemende, dat Ds. Beck sedert de Hoogere Vergaderingen pleegt bij te wonen, met eenparige stemmen aan zijn verzoek te voldoen." En hiermede was een grote onaangenaamdheid uit de weg geruimd en een onverkwikkelik incident afgesloten. (De aanhalingen in deze afdeling zijn ontleend aan de *Acta Synodi* van 1842, 1847 en 1852, Kaapse Kerkarchief.)

DS. BECK EN PHILADELPHIA.

Reeds in de vijftiger jaren was Ds. Beck gewoon buitendiensten op sommige plaatsen in de Koeberg, zoals op Uitkijk en Driefontein, aan de heren J. N. Loubser en J. H. Blanckenberg respectievelijk behorende, ten gerieve van de verafwonenden te houden. In 1858 besloot men een kerk in die buurt te bouwen. Ds. Beck legde er de hoeksteen van op de 21ste Oktober op een stuk grond door de oud-ouderling Jan van Schoor voor dat doel gegeven. Er was echter tegenspoed met het bouwen, want eerst in 1864 vond de inwijding plaats. Doch in het vorig jaar werd daar een afzonderlike gemeente, de gemeente Philadelphia, afgesticht. Ds. Beck en zijn kerkeraad droegen die afstichting geen goed hart toe. De toedracht van zaken was als volgt:

Op 5 Augustus 1861 werd aan de kerkeraad gericht een petitie getekend door 14 personen van Koebergen, verzoekende om zich van de parochie Durban af te scheiden en zich met enige leden der gemeente van Zwartland tot eene afzonderlike parochie te vormen. De kerkeraad vond dit verzoek "onbestaanbaar" en verklaarde zo Oktober d.a.v. "dat de zaak voor de Durbansche gemeente een levenskwestie was, en dat men zich verplicht gevoelde alle middelen aan te wenden om dit verzoek tegenstand te bieden." Men trad echter in korrespondentie over de zaak met de memorialisten, die in November van hetzelfde jaar aan de kerkeraad een verder schrijven richtten, waarin zij de redenen die hen genoopt hadden om afstichting aan te vragen, op meer omstandige wijze, in de volgende bewoordingen aanstipten:

"Wij zoeken voor ons zelve voorregten welke de leeraar van Durban ook met den besten wil niet geven kan uit hoofde van den afstand waarop wij van de Kerk wonen. Wij zoeken de gelegenheid om niet eens in de maand maar elken Zondag de openbare godsdienst te hebben; wij zoeken geregeld wekelijksche catechizatie voor onze kinderen; wij zoeken de geregelde vertroosting van krankbezoek des Leeraars met al de zegeningen verbonden aan de meerdere nabijheid van een evangelie-dienaar in ons midden. Wij geven met eerbied te kennen dat wij naar deze voorregten zoo verlangende zijn dat wij gereed zijn de grootste opofferingen daarvoor te maken en dat wij in de overtuiging dat onze wensch billijk, christelijk en betamend is, dan ook in de hoop verkeerden dat de Eerw. Kerkeraad van Durban ons in dezen niet teleurstellen zal, maar veeleer bevorderlijk zal willen zijn, opdat als wij eens afgescheiden mogen zijn, er tusschen ons en de gemeente van Durban een gevoel van liefde moge heerschen als tusschen eene moeder en eene dochter gemeente."

Ook hierop ontving men geen gunstig antwoord. De kerkeraad was van oordeel dat de memorialisten niet op genoegzaam formele wijze, volgens Artt. 32, 45 en 54, waren te werk gegaan, en vreesde dat zo de afscheiding tot stand kwam, de nieuwe gemeente te zwak zou wezen om haar afzonderlik bestaan te handhaven. Ds. Beck schreef:

"De Kerkeraad is ook ten volle overtuigd indien de gevraagde afscheiding tot stand mogte gebragt worden, dat vroeger of later, zo niet beide, dan toch eene van de bedoelde Kerken op de lijst van

hulpbehoevende Kerken zal moeten geplaatst worden. Het spijt de Kerkeraad dat in eene zaak van zooveel belang men niet meer met omzigtigheid is te werk gegaan. Ten allen tijde vindt men dezulken die meer genegen zijn om te helpen afbreken dan om eene zaak te willen bevorderen."

Men was met dit antwoord zeer teleurgesteld. In naam van de memorialisten antwoordden de heren T. J. Mostert, S. J. H. Mostert en J. H. Blanckenberg als volgt :

"Het spijt ons zeer te zien dat de Eerw. Kerkeraad beschouwt dat wij de zaak niet meer formeel voor denzelfden gebragt hebben; wij weten niet wat daarmede bedoeld wordt; in onze eenvoudigheid hebben wij eene brandende begeerte onzer zielen voor UEerw. gebragt; wij verwachten hulp en voorlichting van UEerw., maar niet dat de zaak voor ons zal bemoeilijkt worden met formaliteiten."

Eindelijk, op 6 Mei 1862, besloot de kerkeraad, in antwoord op een verder schrijven, en wel eenparig, zijn toestemming te geven, doch op voorwaarde "dat de nog bestaande schuld van de Kerk te Durban verdeeld zal worden tussen de op te rigten gemeente te Koeberg en die te Durban, zoodat ieder de helfte zal hebben bij te dragen." Memorialisten vonden deze voorwaarde zowel als andere voorgestelde bepalingen omtrent limiet-scheiding onaannemelijk en gevoelden gedrongen zich met hun verzoek om een afzonderlike gemeente naar de Synode, die dat jaar vergaderde, te wenden. De Synode benoemde een kommissie, bestaande uit Di. J. Beck, J. H. Neethling (Stellenbosch), Dr. Philip Faure en ouderlingen P. A. Brand (Kaapstad) en H. H. Loedolff (Zwartland), om het verzoek ter plaatse te behartigen, met volmacht om alles te doen wat nodig is tot stichting van een nieuwe gemeente. Deze kommissie vergaderde de 15de December 1863 in de kerk te Koeberg en besloot die dag om tot de stichting van de gemeente, die de naam van Philadelphia ontving, onverwijld over te gaan. Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch werd als konsulent aangesteld.

Ds. Beck was wel tegenwoordig by deze afstichting, doch hij heeft blijkens een aantekening van hem in de Notulen, zijn goedkeuring daaraan niet gegeven. Hij heeft dan ook nooit daarna in de kerk te Philadelphia gepreekt. Deze aantekening komt voor als een Post Scriptum bij de Notulen van de heel laatste kerkeradsvergadering op 3 Februarie 1886, kort voor zijn vertrek naar Engeland, waar hij plotseling overleed, en luidde als volgt :

"Het ontstaan van de gemeente te Philadelphia was zonderling, zeker in vollen tweestrijd met Art. 45, par. 3, onder voorwendsel van een schoolgebouw slechts te beoogen, sloegen de partijen eene nieuwe gemeente eigendunkelijk op te rigten. Op 2 October 1861 kwam ter tafel een brief van 14 personen van Koebergen om zich van de Durbansche Gemeente af te scheiden, ten einde met eenige leden van de Gemeente Zwartland zich te vereenigen. In het oprigten van de Philadelphiasche Gemeente werden Leeraar en Kerkeraad geheel geignoreerd. De Kerkeraad van Durban protesteerde te vergeefs

tegen dit verzoek, als zijnde een levenskwestie voor de Durbansche Gemeente.

Vreemd, de handelwijze van die personen trok *niet* tot zich de aandacht van onze Kerkbesturen. En in dat geval huldigde de Kerk het Roomsche beginsel: Het doel heiligt de middelen. De Notulen van 31 Augustus 1865, 4 October en 20 November 1876 werpen genoegzaam licht over hetgeen *niet* tot eer van eenige der partijen in de zaak betrokken, verstrekke. De eerste Predikant van Philadelphia (Ds. J. N. Vlok) zond een officiële brief, ongeopend door zijn koster, aan de Predikant van Durban terug. En het besluit door den Kerkeraad genomen ten aanzien van Extracten, daar hij niemand had dan den leeraar, om die gevraagde uittreksels aftegeven. En de Leeraar stellig weigerde om een pen ink in de zaak van de bedoelde gemeente te geven, en wel eerstens, omdat hij daar jaren *gratis* in die gemeente had gearbeid. Ten tweede, ofschoon de belofte was dat men hem van een rijtuig en paarden zou voorzien — hij slechts twee paarden en elf ponden aan geld had ontvangen, terwijl het rijtuig goed £50 hem koste. Dit was een tekort van £40. En uiteindelijk, toen het werk door mij begonnen en ten kosten van mij voortgezet was geworden en voltooid was, werd een der Ringsbroeders als Consulent met een toelaag van £50 benoemd, en de Leeraar der gemeente, die *gratis* gewerkt had, kreeg als loon — een voertsik.”

Deze historische aantekening geschiedde naar aanleiding van een verzoek van Ds. D. S. Botha, predikant van Philadelphia, die om zekere doopcedels en attestaties aanvraag had gedaan. Het waren waarschijnlijk dezelfde documenten waarom Ds. Vlok aanzoek had gedaan. In de Notulen staat:

“Bij de resumtie der Notulen legde de Leeraar twee brieven van den Predikant van Philadelphia voor de vergadering, *in re* doopcedels en attestaten van zekere personen wier namen slechts werden genoemd. De leeraar gaf te kennen dat hij den ontvangst van den eersten brief had erkend, en den schrijver wenken had gegeven waarom een netelige kwestie liefst onaangeroerd te laten. Den tweeden brief heeft hij niet antwoord op gezonden, omdat hij ten volle overtuigd is dat den uitslag de handelwijze van meer dan een partij in een allerongewenscht licht zal plaatsen.”

Wat de kerkeraad hierop besloten heeft, wordt niet vermeld. De aantekening eindigt echter met deze zinsnede: “De Predikant van Philadelphia zou best doen met zijn Kerkeraad te rade te gaan, dan zal hij het vernemen, dat de zaak van doopcedels en attestaten een afgedaan zaak is. Ds. Strasheim zal hem in de zaak de nodige inlichting kunnen geven. Geene aantekeningen dier verhandelingen zijn er gehouden.”

Ds. P. A. Strasheim, die toen te Wijnberg stond, was na Ds. Vlok en voor Ds. Botha predikant van Philadelphia. En uit deze aantekening wil het blijken dat er tussen hem en Ds. Beck zekere overeenkomst was getroffen, betrekking hebbende op de uitreiking van doopcedels en attestaties van lidmaten die nog steeds bij de gemeente Durban ingeschreven waren, hoewel zij volgens wet tot Philadelphia behoorden.

OUDERLING MARTINUS LAURENTIUS
NEETHLING.

EERW. (later Ds.) J. W. F. ROTH.

OUDERLING JACOBUS WIJNAND UYS,
oud geworden 89 jaren.